

9-LUOKKALAISTEN OPPILAIDEN VIIHTYMINEN KOULULIIKUNNASSA

Rami Kuusikko
Jarkko Virolainen

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Kevät 2000
Jyväskylän yliopisto

Rami Kuusikko ja Jarkko Virolainen 2000. Viihtyminen koululiikunnassa. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, 86 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla Jyväskylän yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden viihtyvyyttä koululiikuntatunneilla. Lisäksi selvitettiin, miten oppilaiden tavoiteorientaatio, liikuntatunnin motivaatioilmasto ja koettu pätevyys olivat yhteydessä oppilaan viihtymisen tasoon.

Tutkimuksen kohdejoukko koostui kolmen Jyväskylän peruskoulun yläasteen yhdeksännen luokan oppilaista (n=506). Tutkimus toteutettiin syksyllä 1999 kyselytutkimuksella, johon oppilaat osallistuivat liikuntaryhmittäin. Viihtyvyyttä mitattiin McAuleyn, Duncanin ja Tammenin (1998) Intrinsic Motivation Inventory (IMI) –mittarin viihtyvyyks-ulottuvuudella. Tavoiteorientaatiota mitattiin Robertsin, Treasuren ja Balaguen (1998) Perception of Success Questionnaire (POSQ) –mittarilla. Motivaatioilmastoa mitattiin Newtonin ja Dudan (1992) Perceived Motivation Climate in Sport Questionnaire (PMCSQ-2) -mittarilla ja koettua pätevyyttä Foxin (1990) Sport competence dimension -mittarilla.

Mittareiden luotettavuutta analysoitiin osioiden välisten Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimien ja Cronbachin alfa-kertoimen avulla, jakaumien vinoutta Kolmogorov-Smirnov-testillä ja rakennevaliditeettia faktorianalyysin avulla. Tuloksia analysoitiin korrelaatiokertoimien, t-testin, varianssianalyysin ja regressioanalyysin avulla.

Viihtyvyyden ja koetun pätevyyden mittareissa oli selkeä yhden faktorin rakenne, joten niiden teoreettinen yksidimensionaalinen rakenne sai vahvistusta. Tavoiteorientaatio- ja motivaatioilmastomittareissa oli selkeä kahden faktorin rakenne, joten mittareiden oletettu jakautuminen tehtävä- ja kilpailu-ulottuvuuksiin sai vahvistusta.

Tulosten mukaan yhdeksäsluokkalaisten poikien ja tyttöjen viihtymisen tasossa koulun liikuntatunneilla ei ollut eroa. Viihtymisen tasoon oli yhteydessä koettu pätevyys, tehtäväorientaatio ja tehtäväilmasto. Korkein viihtymisen taso oli oppilailla, joiden koettu pätevyys oli voimakas, ja jotka olivat tehtäväorientoituneita tai kokivat liikuntatuntien ilmaston tehtäväsuuntautuneeksi.

Yhdeksäsluokkalaiset olivat enemmän tehtäväorientoituneita kuin kilpailuorientoituneita, ja pojat olivat minäorientoituneempia kuin tytöt. Liikuntatunneilla oli enemmän tehtävä- kuin minäilmastoa. Regressioanalyysin mukaan pojilla viihtymistä selittivät parhaiten koettu pätevyys, tehtäväorientaatio ja tehtäväilmasto. Tyttöillä sen sijaan regressiomalliin ei mahtunut tehtäväorientaatio. Heillä koettu pätevyys selitti 39% viihtyvyyden variaatiosta, kun sen selitysosuus pojilla oli 20%.

Avainsanat: viihtyvyys
koululiikunta
tavoiteorientaatio
motivaatioilmasto
koettu pätevyys

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	6
2. VIIHTYMINEN KOULULIIKUNNASSA	7
2.1 URHEILUSSA VIIHTYMINEN KÄSITTEENÄ.....	8
2.1.1 Flow	9
2.1.2 Sisäinen motivaatio.....	10
2.1.3 Urheiluun sitoutumisen malli	10
2.2 VIIHTYMISEN LÄHTEET	12
2.3 VIIHTYMISEN SEURAUKSET	14
3. KOETTU PÄTEVYYS	16
4 TAVOITEORIENTAATIO	17
4.1 TEHTÄVÄSUUNTAUTUNEISUUS	19
4.2 KILPAILUSUUNTAUTUNEISUUS	20
4.3 TAVOITEORIENTAATION YHTEYDET VIIHTYVYYDEN MOTIVAATIOTEKIJÖIHIN	21
4.4 TEHTÄVÄORIENTAATIO JA KILPAILUORIENTAATIO: YHTEENVETO	24
5. MOTIVAATIOILMASTO	26
5.1 MOTIVAATIOILMASTO KOULULIIKUNNASSA	27
5.2 MOTIVAATIOILMASTOON VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	28
5.3 MOTIVAATIOILMASTON YHTEYDET VIIHTYVYYDEN MOTIVAATIOTEKIJÖIHIN.....	28
6. TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA ONGELMAT	31
7. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
7.1 TUTKIMUKSEN KOHDEJOUKKO	33
7.2 TUTKIMUSAINEISTON KERUU.....	33
8. TUTKIMUSMENETELMÄT	34
8.1 TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MITTARIT	34
8.1.1 Viihtyvyyssmittari	34
8.1.2 Koetun pätevyyden mittari.....	35
8.1.3 Tavoiteorientaatiomittari	35
8.1.4 Motivaatioilmastomittari	36
8.2. TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINTI	36

9. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	37
9.1 VIIHTYVYYSMITTARI.....	37
9.1.1 Viihtyvyyssmittarin reliabiliteetti.....	37
9.1.2 Viihtyvyyssmittarin validiteetti.....	39
9.2 KOETUN PÄTEVYYDEN MITTARI.....	40
9.2.1 Koetun pätevyyden mittarin reliabiliteetti.....	41
9.2.2 Koetun pätevyyden mittarin validiteetti.....	42
9.3 TAVOITEORIENTAATIOMITTARI.....	43
9.3.1 Tavoiteorientaatiomittarin reliabiliteetti.....	43
9.3.2 Tavoiteorientaatiomittarin validiteetti.....	48
9.4 MOTIVAATIOILMASTOMITTARI.....	49
9.4.1 Motivaatioilmastomittarin reliabiliteetti.....	50
9.4.2 Motivaatioilmastomittarin validiteetti.....	57
9.5. MITTAREIDEN OSIÖIDEN JAKAUMIEN VINOUS.....	59
10. TULOKSET.....	60
10.1 KOULULAISTEN VIIHTYMINEN, TAVOITEORIENTAATIO, MOTIVAATIOILMASTO JA KOETTU PÄTEVYYS.....	60
10.2 TEHTÄVÄ- JA KILPAILU ORIENTAATION, TEHTÄVÄ- JA KILPAILUILMASTON SEKÄ KOETUN PÄTEVYYDEN YHTEYDET VIIHTYVYYTEEN.....	62
10.3 TAVOITEORIENTAATIOPROFILIN YHTEYS VIIHTYVYYTEEN.....	66
10.4 MOTIVAATIOILMASTOPROFILIN YHTEYS VIIHTYVYYTEEN.....	71
10.5 VIIHTYMINEN LIKUNTATUNNEILLA ALHAISEN JA KORKEA KOETUN PÄTEVYYDEN OMAAVILLA OPPILAILLA TAVOITEORIENTAATIOPROFILIN MUKAAN.	78
10.6 VIIHTYMINEN LIKUNTATUNNEILLA ALHAISEN JA KORKEA KOETUN PÄTEVYYDEN OMAAVILLA OPPILAILLA MOTIVAATIOILMASTOPROFILIN MUKAAN.	80
11. POHDINTA.....	83

1. JOHDANTO

Liikunnanopetus kouluissa on yhä haasteellisempaa ja oppilaiden mielenkiinnon herättäminen on entistä vaikeampaa. Liikunnanopetuksen tavoitteena on auttaa oppilasta löytämään oma, koko elämänkaaren kestävä liikuntaharrastus sekä tarjota myönteisiä ja monipuolisia elämyksiä liikunnan avulla. Nämä tavoitteet eivät pakottamalla toteudu, joten olisiko viihtymisen edistäminen koulun liikuntatunneilla keino vastata haasteisiin ja opettajan onnistumiseen työssään?

Liikuntatunnit tarjoavat hyviä kasvatuksellisia mahdollisuuksia lapsen ja nuoren kehitykselle, kuten esimerkiksi mahdollisuus kokea onnistumisen elämyksiä ja viihtyä liikunnan parissa. Koululiikunnan tyypilliset luonteenpiirteet, opettajan ja oppilaan läheinen vuorovaikutus sekä liikuntatapahtuman terveellisyys ja monipuolisuus muodostavat hyviä tilaisuuksia luoda nuoren persoonallisuuden kehitykselle suosiollinen ja viihtyisä ilmasto. Suotuisan ilmaston luominen vaatii liikunnanopettajalta entistä enemmän tietoisuutta liikuntatunnin psykologisesta rakenteesta, oppilaiden tavoitteista ja näiden vaikutuksesta viihtymiseen. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, mistä elementeistä edellä mainittu suotuisa ja viihtymisilmasto rakentuu.

Tutkimuksen päätarkoituksena oli selvittää tavoiteorientaation, motivaatioilmaston sekä koetun pätevyyden yhteyksiä viihtyvyyteen. Tarkoituksena oli lisäksi tarkastella näitä yhteyksiä sukupuolittain sekä tutkia tarkemmin koetun pätevyyden yhteyksiä viihtymiseen.

Urheiluviihtyvyyttä käsittelevää tutkimusta, varsinkin koululiikunnan osalta, on tehty vain vähän, mutta aiheen kiinnostavuus on kasvamassa. Vaikka tästä kirjallisuudesta on vedetty johdonmukaisuuksia, on tutkimuksen käsitteistössä suuriakin eroavuuksia. Osallistujilta on kyselty kysymyksiä koskien viihtyvyyttä, pitämistä, hauskuutta ja mielialaa. Lisäksi, tutkimusten tasot ovat vaihdelleet kysymyksiin urheilusta yleensä, tiettyyn joukkueeseen, tiettyyn kauteen, tiettyihin urheilujärjestöihin. Vaikka nämä vaihtelut vaikeuttavat tulosten suoraa vertailua, on viihtymisestä ilmennyt joitakin johdonmukaisuuksia. (Scanlan & Simmons 1992, 204)

Dorobantu ja Biddle (1997) tutkivat romanialaisten oppilaiden koululiikuntaa ja totesivat tehtäväilmastossa toimivien oppilaiden viihtyvän paremmin kuin minäsuuntautuneessa ilmastossa toimivat, riippumatta koetusta pätevydestä. Lisäksi heidän mukaansa tehtäväsuuntautuneessa ilmastossa toimineet oppilaat panostivat toimintaansa enemmän.

Liukkonen (1998) tutki suomalaisia 14-vuotiaita jalkapalloa aktiivisesti harrastavia poikia kyselylomakkein, joilla mitattiin tavoiteorientaatiota, motivaatioilmastoa, koettua fyysistä kyvykkyyttä ja viihtyvyyttä harjoituksissa. Tutkimuksen mukaan voimakkaimmin lasten viihtymiseen oli yhteydessä tehtäväsuuntautunut, itsevertailuun perustuva motivaatioilmasto. Valmennustoiminnan motivaatioilmaston ollessa tehtäväsuuntautunut, ei alhaisella koetulla fyysisellä kyvykkyydellä ollut yhteyttä alhaiseen viihtyvyyteen. Liukkonen mukaan korkean minäorientaation omaavat pelaajat, joilla oli samanaikaisesti alhainen tehtäväorientaatio viihtyivät harjoituksissa keskimääräistä heikommin, kun taas pelaajat, joilla oli sekä korkea minä- että korkea tehtäväorientaatio viihtyivät keskimääräistä paremmin. Tehtävä- ja minäsuuntautuneen motivaatioilmaston yhdistelmien osalta saatiin vastaava tulos. Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että tehtäväsuuntautuneen motivaatioilmaston luominen on tärkeää nuorten valmennustoiminnassa, mikäli halutaan että lapset viihtyvät.

Harris (1984) Käytti etnografisia menetelmiä tutkiessaan huomattavia psykologisia käsitteitä 10 - 12-vuotiaiden poikien baseball-liigassa. Käsitteiden joukossa oli hauskuuteen viittaavia käsitteitä. Vaikka hänen tuloksensa osoittavat hauskuuden olevan vähemmän tärkeä syy osallistua, hän osoitti, että pelaajilla oli sitä hauskeempaa, mitä toiminnallisempaa ja kontrolloidumpaa tekeminen oli. Harrisin mukaan pelaajat halusivat enemmän haasteita ja mahdollisuuksia näyttää kilpailullisuutta. Kuten Chalipin ja muiden tulokset, nämä tukivat teoreettisia yhteyksiä sisäisen motivaation ja viihtyvyyden välillä. (Scanlan & Simmons 1992, 206)

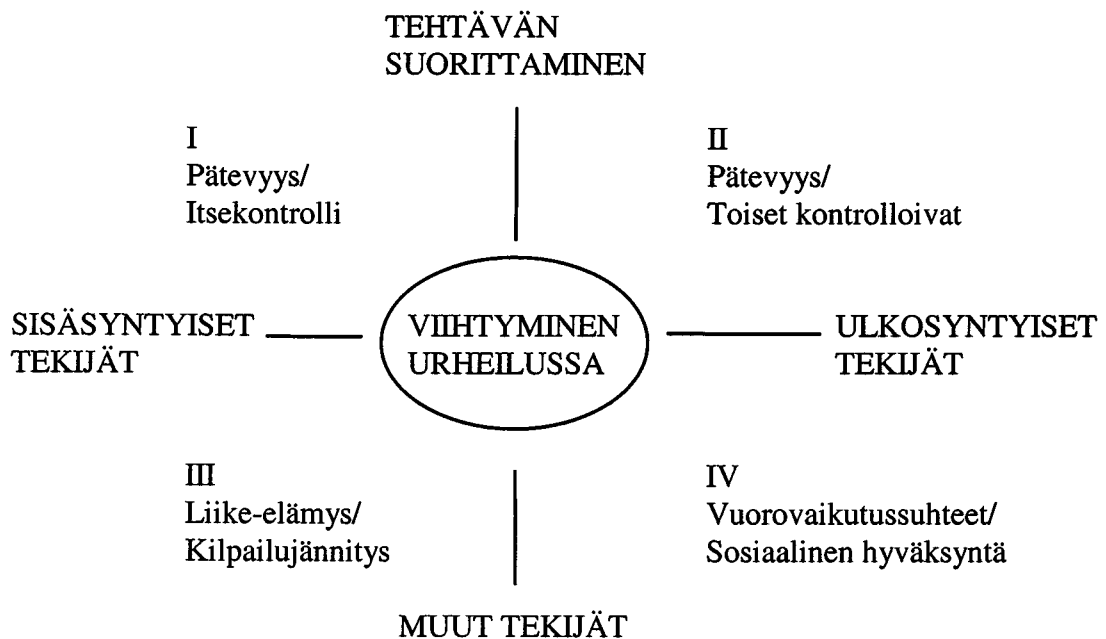
Työmme tarkoituksena oli tutkia Jyväskylän yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden viihtyvyyttä koululiikuntatunneilla pohjautuen Robertsinkin (1992) tavoiteorientaatiomalliin. Lisäksi olimme kiinnostuneita, miten oppilaiden tavoiteorientaatio, liikuntatunnin motivaatioilmasto ja koettu pätevyys olivat yhteydessä oppilaan viihtymisen tasoon.

2. VIIHTYMINEN KOULULIIKUNNASSA

Nuorten ja kasvuikäisten tutkimus on toistuvasti osoittanut, että halu viihtyä ja pitää hauskaa on tärkein syy osallistumiseen ja vastaavasti niiden puuttuminen on tärkeä syy lopettamiseen. Viihtyminen on inhimillistä käyttäytymistä, joka tapahtuu usein sosiaalisessa ympäristössä ja siksi sitä voidaan tarkastella myös psykologisten teorioiden näkökulmasta. Tällöin tarkastelu perustuu motivaatioteorioihin kuten esimerkiksi urheiluun sitoutumisen malli (Scanlan & Simmons 1992, 203). Yleensä tutkittaessa motivaatiota on tarkoituksena selvittää miksi ihminen käyttäytyy tietyllä tavalla (Deci & Ryan 1985, 3). Motiivi sisältää yksilön käyttäytymisen yllykkeen ja suunnan (Atkinson, Atkinson, Smith & Bem 1993, 373). Yllyke määrittellään motivaatioteorioissa ihmisen käyttäytymistä ohjaaviksi sisäisiksi ja ulkoisiksi tarpeiksi. Suunta ohjaa yksilön käyttäytymistä näiden tarpeiden tyydyttämiseksi (Deci & Ryan 1985, 3)

Viihtyminen on tärkeä osa lasten ja nuorten osallistumismotiiveista urheilussa, sillä sisäisesti motivoituneet lapset eivät jättäydy pois urheilusta niin herkästi. (Theeboom, De Knop & Bollaert 1996). Viihtyminen on tärkeätä erottaa eri asiaksi sisäisestä motivaatiosta. Vaikka toiminta ei motivoi sisäisesti, voi sen parissa silti viihtyä (Liukkonen, Telama & Biddle 1998). Viihtyvyyden ennustajana on käytetty koettua pätevyyttä. Tutkimusten mukaan suurta kyvykkyyttä urheillessa kokevat viihtyvät paremmin kuin alhaisempaa kokevat (Duda 1985; Ommundsen & Vaglum 1991). Liukkonen ym. jalkapallotutkimuksessa todettiin tehtävämastolla olevan voimakkain yhteys viihtymiseen. Tehtäväorientoituneilla pelaajilla, joilla oli korkea koettu pätevyys, todettiin korkein viihtyvyys tehtävämastollisissa tilanteissa. Mikäli ilmasto oli tehtäväsuuntautunut matalalla koetulla pätevyydellä ei ollut yhteyttä alhaiseen viihtymiseen (Liukkonen ym.1998)

Scanlan ym. määrittivät liikuntaviihtyvyyden yksilön kilpailullisesta urheilukokemuksesta syntyneiksi positiivisiksi reaktioiksi, jotka kuvastavat tunteita tai havaintoja, kuten nautinto, pitäminen ja hauskuuden kokeminen. He kirjoittivat myös, että liikuntaviihtyvyys jakaa yhteisen rakenteellisen perustan sisäisen motivaation kanssa. He kuitenkin myös esittivät viihtyvyyden laajempaa rakenteena, jonka ei tarvitse olla yhteydessä vain pätevyyden ja kontrollin tunteiden kanssa (kuvio 1).

KUVIO 1. Urheilussa viihtymisen malli. (Scanlan & Lewthwaite 1986).

Viihtyvyyttä on usein käytetty määrittelemään sisäistä motivaatiota, mutta Scanlanin ja Lewthwaiten (1986) mukaan se on leveämpi ja sisällöllisempi käsite. Viihtyvyys voi johtua ulkoisista tai sisäisistä tekijöistä. Se voi johtua, sekä onnistumisista, että epäonnistumisista, ja joku voi olla viihtyisää olematta sisäisesti motivoivaa.

2.1 Urheilussa viihtyminen käsitteenä

Nuorten urheilun tutkimuksissa termit hauskuus ja viihtyminen, ovat usein käytetty synonyymeinä, koska lasten usein miten käyttämä termi viihtyvyydestä on hauskuus. Wankelin ja Seftonin (1989) esittämä tieto tukee huomiota, että hauskuus edustaa nuorilla ihmisillä yleistä positiivista tunnetasoa ja viimeaikaiset tulokset näyttävät vääjäämättä näiden määritelmien liittyvän toisiinsa luotettavasti.

Teoreettisesti viihtyvyyden käsitettä voidaan tarkastella kolmesta eri lähtökohdasta; flow-malli, sisäinen motivaatio ja urheiluun sitoutuminen (Liukkonen 1998, 11).

2.1.1 Flow

Csikszentmihalyi on tutkinut ihmisten kuvauksia omista huippuhetkistään. Tällaisesta optimaalisesta kokemuksesta hän alkoi käyttämään nimitystä flow. Csikszentmihalyin mukaan parhaat hetkensä ihminen voi kokea silloin, kun hän sijoittaa kaiken psyykkisen energiansa jonkin kiinnostavan ja haasteellisen toiminnan toteuttamiseen, tällöin yksilön kokemat nautinnollisimmat hetket eivät ole vain passiivista vastaanottavaa rentoutumista. Toiminnan nautinnollisuuden kokemuksessa on kyse siitä, miten hän itse toimintansa oivaltaa ja tulkitsee. Ihmisen toimiessa siltä pohjalta, että toiminta itsessään suo hänelle nautinnon kokemuksen, hänen itseluottamuksensa kohoaa ja tyytyväisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne muiden kanssa lisääntyy. Käyttäytymisen ollessa ulkoisten palkkioiden tai paineiden ohjaamaa, hän saattaa tuntea epävarmuutta, turhautumista ja vieraantumista. (Vuontela 1993, 22-23)

Flow ilmiössä tarkastellaan ihmisen tajunnasta nousevaa tunnetta, jolloin suorittamisen aikana koetaan ns. tähtihetkiä, jotka tuovat mukanaan intensiivisiä nautinnon ja luovuuden tunteita. Ihmiset kuvailevat flow kokemusta tunteeksi, jonka he kokevat kun tekevät jotain itse tekemisen vuoksi ja oppivat uusia kokemuksia. Flow pakottaa ihmiset venymään uusiin haasteisiin ja parantamaan kykyjään (Csikszentmihalyi & Csikszentmihalyi 1988)

Mielihyvään, voimaan ja osallistumiseen perustuvat motivaatiot avaavat tajunnan uusien mahdollisuuksien kokemiseen. Näin ollen voidaan sanoa motivaation olevan automaattinen, koska sen tavoite ei ole niinkään tuleva palkkio tai sen tuoma etu, vaan itse kokemus. Optimaalinen kokemus vaatii tasapainoa tehtävän haasteiden ja henkilön taitojen osalta. Flow ilmiö voi syntyä minkä tahansa toiminnan johdosta, mutta sen ylläpitämiseksi vaaditaan jatkuvaa haasteiden ja taitojen kehitystä. Esimerkiksi tenniksen pelaaja, joka nauttii pelistä, haluaa toistaa nautinnon tilan pelaamalla mahdollisimman paljon. Pelaajan taidot kehittyvät pelaamisen myötä yhä enemmän, mutta saman tasoista vastustajaan vastaan pelaaminen kyllästyttää. Näin tapahtuu kun taidot ylittävät haasteet. Palatakseen flow-tilaan ja toistaakseen nautinnon, täytyy hänen löytää tasokkaampi vastustaja eli hänen on kyettävä kehittämään uusia taitoja ja ottamaan vastaan uusia haasteita. (Csikszentmihalyi & Csikszentmihalyi 1988)

2.1.2 Sisäinen motivaatio

Oppimistilanteessa yksilöitä aktivoidaan sisäisillä ja ulkoisilla motivaatioilla, jotka ovat toisiaan täydentäviä. Sisäinen motivaatio tarkoittaa sitä, että henkilö on kiinnostunut jostakin asiasta omaehtoisesti, ilman ulkoisia palkkioita, hän harrastaa jotakin koska nauttii siitä. Jos henkilö on ulkoisesti motivoitunut, hän osallistuu toimintaan palkkioiden kannustamana. Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan luontaista halua suoriutua erilaisista tehtävistä ja ulkoisella motivaatiolla pyrkimystä saada ulkoisia palkkioita toiminnoista ja suorituksista. (Deci & Ryan 1985, 49.)

Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan yksilön taipumusta toimia mielenkiinnon kohteiden mukaisesti ja harjoittaa omia kykyjään. Sisäinen motivaatio motivoi käyttäytymiseen ilman ulkoista palkkiota tai ympäristön kontrollia eli se ilmentyy sisäisistä pyrkimyksistä. Sisäinen motivaatio on käyttäytymisen energialähde, joka toimii mielenkiinnon ja itsensä kehittämisen kannustamana sekä motivoi yksilöä optimaalisiin haasteisiin (Deci & Ryan 1985, 43). Pätevyyden ja itsenäisyyden kokemusten kautta yksilö saa palkintoja sisäisesti motivoituneelle käyttäytymiselleen (Deci & Ryan 1985, 34).

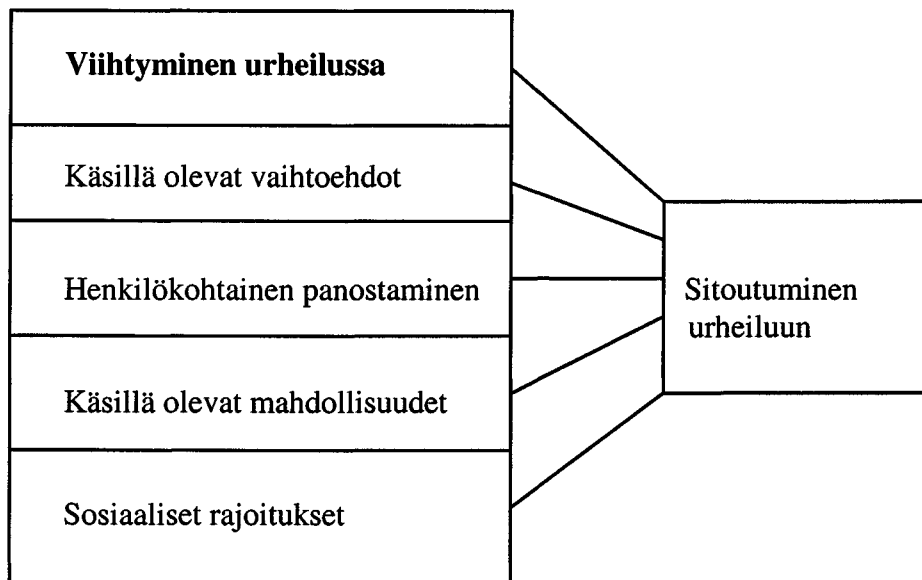
Sisäisesti motivoituneet yksilöt katsovat pätevyyden olevan seurausta henkilökohtaisesta kehityksestä. Sinnikkyys ja yrittäminen ovat heille luonteenomaista käyttäytymistä varsinkin vaikeissa tilanteissa. (Roberts 1992). Sitä vastoin esimerkiksi palkintojen seurauksena ulkoisesti motivoituneet yksilöt arvioivat kyvykkyyttään sosiaalisella pätevyydellä (Theeboom ym. 1996). Kuuluessaan johonkin joukkueeseen yksilö saattaa olla tyytyväinen kokiessaan olevansa riittävän hyvä, saadessaan hyväksyntää tai jonkin konkreettisen palkinnon. Moniulotteisessa urheiluun osallistumisessa nämä ulkoiset palkinnot eivät näytä edustavan kokonaisuutta. Urheilussa sisäinen palkkio voi olla sisäisen haasteen tuottama jännitys tai valitsemassaan lajissaan kehittymisestä saatu tyydytys (Ryan ym. 1984)

2.1.3 Urheiluun sitoutumisen malli

Käsitettä sitoutuminen ovat käyttäneet sosiaalipsykologit kuvatakseen tekijöiden joukkoa, joka selittää miksi ihmiset pysyvät aktiviteeteissaan tai jatkavat niitä (Brickman, 1987; Kelley, 1983; Rusbult & Farrel, 1983). Lisäillen käsitteitä riippuvuussuhdeteoriasta (Kelley &

Thibaut, 1978), Rusbult (1980a) on kehittänyt osittain käyttökelpoisen mallin määritellessään näitä tekijöitä ja niiden vaikutusta sitoutumiseen. Hänen panostamis -mallinsa mukaan riippuvuus on tekemisestä saadun tyytyväisyyden toiminto, parhaan mahdollisen vaihtoehdon viehättävyyden havainnoiminen ja panostaminen yksilötasolla. Rusbultin (1980a) malli on koettu tehokkaaksi ennustamaan sitoutuneisuutta romanttisissa suhteissa, kaverisuhteissa ja on menestyksekkäästi sovellettu ennustamaan sitoutuneisuutta työhön (Farrell & Rusbult, 1981; Rusbult & Farrell, 1983).

Scanlanin ja Simonsin urheiluun sitoutumisen malli on kuvattu kuviossa 2. Malli perustuu aiempaan teoreettiseen käsitteistöön, mutta on merkittävästi muunneltu ja laajennettu tutkiakseen urheiluun sitoutumisen todellista luonnetta. Mallin mukaan sitoutuneisuus urheiluun on urheilussa viihtymisen seurausta. Siihen vaikuttavat mukana olevien vaihtoehtojen viehättävyys, panostaminen osallistumiseen, jatkuvan osallistumisen suomat mahdollisuudet ja osallistumista rajoittavat sosiaaliset tekijät. Jokaista mallin osa-aluetta tarkastellaan yksilön lähtökohdista. Malli ottaa huomioon yksilön kongnitiiviset ja affektiiviset tekijät sitoutua jatkamaan urheilua. (Scanlan & Lewthwaite 1986)

KUVIO 2. Urheiluun sitoutumisen malli. (Scanlan & Lewthwaite 1986).

Scanlanin mukaan urheiluun sitoutuminen on psykologinen rakenne, johon sisältyy halu ja päättäväisyys jatkaa urheilua Hänen mukaansa viihtymisellä urheilussa tai siitä johtuen,

tarkoitetaan positiivisten tunteiden kokemista, jolloin päällimmäisiksi nousevat pitämisen-, hauskuuden- ja mielihyvän tunteet. Mitä enemmän urheilun parissa viihdytään, sitä enemmän siihen sitoudutaan (Scanlan et al., 1991). Toiminnassa viihtyminen edellyttää toiminnassa koettujen haasteiden ja liikkujan koettujen taitojen välistä tasapainoa (Chalip, Csikszentmihalyi, Kleiber & Larson, 1984). Nykyisen ajattelumme mukaan urheilun kokemisen viihdyttävät tekijät eivät ole tärkeitä ainoastaan jatkamisen kannalta, vaan ovat myös avain positiivisten kokemusten löytämiseen urheilusta (Scanlan & Simons, 1992, 201).

2.2 Viihtymisen lähteet

Yleensä käsiteltäessä kirjallisuutta motivaatiosta, on viihtyvyyden käsitettä verrattu sisäisen motivaation käsitteeseen (Csikszentmihalyi, 1975; Deci & Ryan, 1985). Sellaisten vanhojen tutkijoiden, kuten White (1959) ja deCharms (1968), mietteisiin lisäten on osoitettu, että kilpailullisuus ja päättäväisyys luovat viihtyvyyden tunnetta. Decin ja Ryanin (1985) mukaan viihtyminen on seurausta sisäisesti motivoituneesta käyttäytymisestä. Lisäksi viihtyvyyttä on käytetty määrittämään sisäistä motivaatiota. Siksi tässä viitekehyksessä sisäinen motivaatio, kilpailullisuus ja kontrolli ovat pääsääntöisiä viihtyvyyden lähteitä. Vastaavasti Csikszentmihalyi (1975) selittää sisäisen motivaation lisäävän viihtyvyyttä ja käyttää viihtyvyyttä myös selittämään sisäistä motivaatiota. Decin, Ryanin (1985) ja Csikszentmihalyin (1975) yleisen näkökulman mukaan sisäiset motivaatiot ovat viihdyttäviä urheilussa. Kuitenkin erityiset viihtyvyyden lähteet ovat jääneet määrittelemättä.

Määritelläkseen paremmin viihtyvyyden lähteitä, Csikszentmihalyi (1975) laati listan kahdeksasta suhteellisen itsenäisestä syystä viihtyä urheilussa (taulukko 1). Tutkimus pohjautui yliopiston jalkapallon ja jääkiekon pelaajien haastatteluihin. Sen jälkeen hän pyysi neljäkymmentä mieskoripalloilijaa arvottamaan syyt tärkeysjärjestykseen. (Scanlan & Simmons 1992, 205)

TAULUKKO 1. Urheilussa viihtymisen syyt Csikszentmihalyin (1975) mukaan.

Viihtymisen syyt

kilpailullisuus, itsensä vertaaminen muihin
henkilökohtaisten taitojen kehittäminen
ystävyyys ja kumppanuus
itse toiminta
nautittavat kokemukset, taitojen hyödyntäminen
itsensä vertaaminen idoleihinsa
arvostus, palkinto, kunnia
tunteiden purkaminen

Vaikka kaikki kahdeksan syytä voivat olla syinä viihtyvyyteen, on kiinnostavaa huomata, että tärkein syy koripallossa nauttimiseen oli Csikszentmihalyin (1975) mukaan ulkoinen. Vaikka hän kuvasi suhdetta sisäisen motivaation ja viihtymisen välillä, asettivat pelaajat kaksi sisäistä tekijää vasta sijalle neljä ja viisi. Tämä tieto tukee käsitystä viihtyvyyden syistä laajempänä kokonaisuutena kuin nykyinen sisäisen motivaation määritelmä on. (Scanlan & Simmons 1992, 205)

Wankel ja Kreisel (1985a) kehittivät kymmenkohtaisen mallin viihtymiseen vaikuttavista tekijöistä. Malli perustui aikaisempaan tutkimukseen, suoritusmotivaatio-malliin ja viidenkymmenen nuoren urheilijan haastatteluihin. Thurstonen tutkimus perustui näihin kymmeneen syyhyn sekä lisäksi 822:n baseballia, jalkapalloa ja jääkiekkoa pelaavan pojan (7-14) seurantaan. Poikien vastauksia käytettiin määrittelemään viihtyvyyden tärkeyttä. Tutkijat ryhmittelivät syyt kolmeen ryhmään; sisäiset tai menetelmälliset tekijät, sosiaaliset syyt ja ulkoiset tai menetelmälliset syyt. Sisäiset tai menetelmälliset tekijät arvostettiin korkeimmalle. Ne koostuvat taitojen vertailusta, jännittävydestä, henkilökohtaisista saavutuksista sekä taitojen kehittämisestä ja hyödyntämisestä. Seuraavaksi tärkeimpiä tekijöitä olivat sosiaaliset syyt, joukkueeseen kuuluminen ja ystävien kanssa oleminen. Vähiten tärkeitä tekijöitä olivat ulkoiset tai menetelmälliset, kuten voittaminen, palkintojen saaminen tai toisten miellyttämien. (Scanlan & Simmons, 1992, 206)

Brustad (1988) tutki positiivisten ja negatiivisten kokemusten vaikutuksia nuorten urheilussa. Tulosten mukaan koripallon motivaatio-orientoitumisessa suuremmat haasteet olivat, sekä pojilla, että tytöillä yhteydessä suurempaan viihtyvyyteen enemmän kuin helpommat haasteet. Lisäksi pojilla ja tytöillä, joiden vanhemmat eivät painostaneet heitä urheilemaan, todettiin suurempaa kausiviihtyvyyttä. Yhdessä nämä kaksi merkittävää ennustavaa tekijää selittivät 23% viihtyvyydestä. Mikä kiinnostavinta, koettu pätevyys ei ollut merkittävä selittäjä kausiviihtyvyydessä, joten tämä löytö ei tue sisäisen motivaation teorioita (Deci & Ryan, 1985).

Koettuun pätevyteen liittyvät aiheet ja haasteellisuus ovat nousseet kirjallisuudessa (Csikszentmihaly, Wankel ja Seftonin, Chalip ym.) toistuvasti viihtyvyyden syiksi. Vastaavasti aktiivisuus itsestään, sosiaaliset suhteet ja ulkoiset palkkiot ovat useissa tutkimuksissa todettuja syitä viihtyvyyteen. Missään nimessä nämä eivät selitä täydellisesti viihtyvyyden syitä, kuitenkin ne antavat kuvan siitä, miten laajasti viihtyvyys liittyy urheiluasenteisiin. (Scanlan & Simmons, 1992, 207)

2.3 Viihtymisen seuraukset

Nuorten ja kasvuikäisten tutkimus on toistuvasti osoittanut, että halu viihtyä ja pitää hauskaa on tärkein syy osallistumiseen ja vastaavasti niiden puuttuminen on tärkeä syy lopettamiseen. Tutkimukset nuorilla painijoilla (Scanlan & Lewthwaite, 1986) ja taitoluistelijoilla (Scanlan, Stein & Ravizza, 1989), vahvistavat motivaation tärkeyttä urheiluviihtyvyydessä. Vastaavasti luistelijat ilmoittivat viihtyvyyden lisänneen halua jatkaa, panostamista ja suorituskyvyn kohenemista. Nämä osallistujat viettivät keskimäärin 6 vuoden aikana 5 ½-tuntia päivässä, 6 päivää viikossa, 50 viikkoa vuodessa urheilun parissa, jolloin jatkuvan osallistumisen ja panostamisen muuttajat osoittivat äärimmäistä pitkäjännitteisyyttä ja sitoutuneisuutta. (Scanlan & Simons, 1992, 203.)

On valitettavaa, että vuosittain moni urheiluvalmennukseen osallistuvista nuorista jättää urheilun. Osalla on poisjättäytymiseen erityinen syynsä, kuten loukkaantuminen, mutta osa tekee sen ilman erityistä syytä.. Tällöin on kyseessä drop out -ilmiö. Drop outilla eli pelistä

putoamisella tarkoitetaan nuoren urheiluharrastuksen ennakoimatonta lopettamista, vaikka lajin viehätys nuoren mielessä edelleen säilyy.

Viihtyvyyden, ja tällöin myös urheilun jatkamisen kannalta, on minäkäsityksellä ratkaiseva merkitys. Alhainen sosiaalisen hyväksymisen ja yhteenkuulumisen tunne sekä alhainen koettu pätevyys vaikuttavat negatiivisesti urheilussa jatkamiseen (Ommundsen 1992). Pätevyyden tunteita kokevat lapset saivat enemmän iloa liikunnasta, suoriutuivat paremmin ja jatkoivat toiminnassa kauemmin kuin muut (Roberts, Kleiber & Duda 1981). Kaikissa tapauksissa lajitaidoissa on korkealla koetulla pätevyydellä todettu voimakas yhteys motivaatioon ja urheilutoiminnan jatkamiseen (Kimiecik, Allison & Duda 1986).

3. KOETTU PÄTEVYYS

Urheilun alueella tehtyjen tutkimusten mukaan koettua pätevyyttä säätelevät subjektiiviset onnistumiset sekä epäonnistumisen kokemukset (Kimiecik, Allison & Duda 1986; Roberts & Duda 1984). Urheilu on suorittamiseen perustuvaa toimintaa, joten pääasiallinen toiminnan motiivi on pätevyyden kokeminen (Nicholls 1984).

Tehtäväorientoitunut henkilö ei tunne pätevyyttä niinkään taitojensa esittämisestä muille tai varsinaisista lopputuloksista vaan tuntiessaan suorituksissaan onnistumisen elämyksiä. Tehtäväorientaation onkin oletettu vähentävän kyvyttömyyden tunnetta. Vastaavasti kilpailuorientoitunut henkilö haluaa olla kyvykkäämpi kuin toiset, jolloin hän kokee pätevyyden tunnetta voittaessaan toiset tai saavuttaessaan lopputuloksen vähemmällä työllä kuin muut. Hävitessään kilpailuorientoituneen pätevyys joutuu lujille. (Duda 1993).

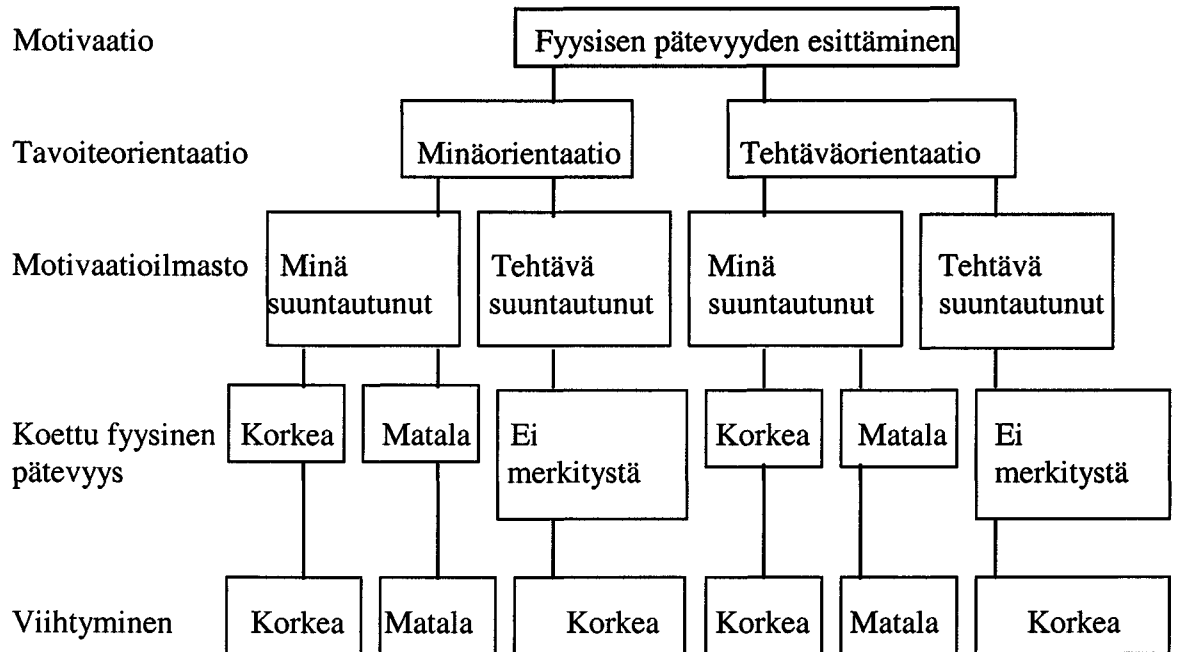
On todettu, että motivaatioilmasto ja koettu pätevyys vaikuttivat henkilön suoritukseen ennen suoritusta ja sen jälkeen (Hall 1990). Verrattaessa matalan koetun pätevyyden omaavia yksilöitä, suoriutuivat paremmin tehtäväilmastoon kuin minäilmastoon sijoitetut yksilöt. Korkean pätevyyden omaavat yksilöt alkoivat epäillä omaa pätevyyttään minäilmastossa ja uskoivat suoriutuvansa jatkossa huonommin (Duda 1992, 70). Kavussanun ja Robertsin (1996) tutkimuksen mukaan sellaisilla yksilöillä, jotka toimivat henkilökohtaista kehittymistä ja taitojen hallintaa korostavassa ilmastossa sekä keskittyivät enemmän oppimisesta saatuihin sisäisiin palkkioihin, todettiin korkeampaa koetun pätevyyden tunnetta ja he viihtyivät toiminnassaan paremmin. Vastaavasti yksilöt, jotka kokivat toimivansa stressaavassa, sosiaalista vertailua ja kavereiden välistä kilpailua sisältävässä ilmastossa, kokivat matalampaa koettua pätevyyttä (Kavussanu & Roberts 1996).

4 TAVOITEORIENTAATIO

Suoritusmotivaation tavoiteorientaatiomalli on sosiaaliskognitiivinen ja dynaaminen lähestymistapa, jota on käytetty perustana luokkahuonetutkimuksessa (Dweck, 1986) ja urheilututkimuksissa (Duda, 1992). Sosiaaliskognitiivinen lähestymistapa rakentuu yksilöiden kokemista odotuksista ja arvoista. Huomio keskittyy erilaisissa tilanteissa kyvykkyyden esittämiseen (Nicholls 1989) sekä siihen , miten yksilö tulkitsee menestymisen (Roberts 1992). Tavoiteorientaatio jakautuu Nichollsin mukaan kahdeksi eri tavoitesuunnaksi, joista toista hän nimittää tehtäväsuuntautuneeksi tavoiteorientaatioksi (task involvement) ja toista minäsuuntautuneeksi tavoiteorientaatioksi (ego involvement) Tavoiteorientaatioiden katsotaan olevan itsenäisiä ja jäsenyntyitä (Nicholls 1989).

Minäsuuntautuneesta orientaatiosta käytetään myös termiä kilpailusuuntautunut tavoiteorientaatio Lisäksi joissain tutkimuksissa on käytetty myös sosiaalisen hyväksymisen tavoitetta. Menestyminen määräytyy näiden orientaatioiden kokemisesta erilaisissa suoritussympäristöissä (Nicholls 1989). Tavoiteorientaatio voi olla Nichollsin (1989) mukaan joko tehtäväsuuntautunutta, minäsuuntautunutta tai molempia, jolloin toinen vain painottuu enemmän (Duda, 1993; Roberts, Treasure & Kavussanu, 1996). Tällöin yksilölle on kehittyminen tärkeää, mutta samalla hän vertaa suorituksiaan muiden suorituksiin

Roberts (1992) tarkastelee tavoiteorientaatiomallissaan (kuvio 3) tavoiteorientaation riippuvuussuhteita mm. koettuun pätevyteen ja viihtyvyyteen. Hänen mukaansa suhteet muodostavat dynaamisen mallin.

Kuvio 3. Tavoiteorientaatiomalli. Muokattu Robertsin (1992) pohjalta.

Tavoiteorientaatioteorian mukaan yksilön tavoite tietyssä tilanteessa on riippuvainen sekä tilanteesta että persoonallisista seikoista. Ympäristön vaikutus yksilöön voi aiheuttaa yrityksen suuntaamisen tiettyyn tavoitteeseen keskittymällä toiseen kahdesta orientoitumis käsityksistä. Minäsuuntautunut suhtautuminen syntyy todennäköisemmin kun tehtävä on joko testi, yksilöiden välinen kilpailu tai tehtävä, joka lisää itsetietoisuutta ja näinollen kyseenalaistaa kyvykkyyden. Viimeksi mainitun kaltaiset tehtävät sisältävät yleisön kohtaamista, videon nauhoittamista jne. (Sarrazin & Famose, 32).

Tavoiteorientaation on oletettu vaikuttavan yksilön kykyjen itsearviointiin, yrittämiseen sekä onnistumista ja epäonnistumista selittäviin tekijöihin. Edelliset tekijät vaikuttavat suoritustilanteisiin sidoksissa oleviin tunteisiin, strategioihin ja valittuihin käyttäytymismalleihin kuten tehtävän valintaan ja sinnikkyuteen. (Duda 1992.)

Roberts, Treasure ja Hall (1994) tutkivat vanhempien tavoiteorientaatiota selvittääkseen heidän uskomuksiaan lapsen menestymisen taustalla. Vanhemmat jaettiin neljään ryhmään tavoiteorientoitumisensa mukaisesti. Hyvin kilpailullisten vanhempien mielestä lapsi saavuttaa menestystä ollessaan parempi kuin muut ja voittaessaan usein. Vähän kilpailullisten vanhempien mielestä lapsi menestyi tullessaan toimeen muiden kanssa. Lapsen tavoiteorientaation kehittymisen kannalta on olennaista se, kuinka paljon vanhemmat panostavat menestymiseen ja kuinka paljon kehittymiseen.

4.1 Tehtäväsuuntautuneisuus

Yksilön halutessa oppia vain uusia taitoja, kehittää taitoja, ratkaista ongelman tai ymmärtää jonkin asian paremmin, yhdistetään tämä käsitys kyvykkyydestä tehtäväsuuntautuneisuuteen tai tehtäväorientaatioon (Duda 1992). Tärkeimpiä kysymyksiä yksilölle, jonka huomio kohdistuu edellämainittuihin tavoitteisiin ovat ”Kuinka voin parhaiten saavuttaa tämän taidon tai suorittaa tehtävän?” sekä ”Olenko parantanut taitojani?”. (Sarrazin & Famose, 30).

Tehtäväorientaatiossa havaintoja pätevyydestä verrataan omaan itseensä, jolloin subjektiivisen menestyksen kriteerejä ovat oman suorituksen paraneminen ajan myötä tai suoriutuminen jostain tehtävästä. Lisäksi, koska kovempi yrittäminen johtaa runsaampaan oppimiseen, tunne yrittämisestä on myös palkitseva. (Sarrazin & Famose, 30). Tehtäväorientaation on oletettu vähentävän kyvyttömyyden tunnetta erilaisissa suoritusilanteissa (Duda, 1993; Nicholls, 1989). Luokkahuonetutkimuksessa (Nicholls, 1989) tehtäväorientoituneet oppilaat uskoivat oppimisensa ja kehittymisensä taustalla olevan kovan yrittämisen ja oppimansa ymmärtämisen ulkoamuistamisen sijaan. He uskoivat saavuttavansa parempia oppimistuloksia tehdessään yhteistyötä muiden kanssa.

Tehtäväorientoitunut yksilö asettaa itselleen välitavoitteita ja tekee paljon töitä saavuttaakseen lopullisen tavoitteensa (taulukko 2). Tällöin yksilö valitsee itselleen haastavia tehtäviä ja yrittää sinnikkäästi epäonnistumisenkin jälkeen. Tehtäväorientoitunut yksilö keskittyy pitkäjännitteisesti kehittämään omia taitojaan ja saa tyydytystä tehtävästä itsestään. Näin ollen tehtäväorientoitunut yksilö ei tarvitse ulkopuolisia yllykkeitä motivoituakseen liikuntatunnilla. Hän näkee virheet osana oppimista ja arvioi kykyjään suhteessa omaan kehittymiseensä

(Papaioannou 1995). Koululiikuntatutkimuksen mukaan tehtäväorientoitunut oppilas uskoo menestyksen olevan saavutettavissa yrittämisen ja yhteistyön kautta. Hän asennoituu myönteisesti osallistumiseen, harjoitteluun ja yrittämiseen koululiikuntatunnilla ja uskoo liikunnan tarkoituksena olevan tehtävän hallinnan, yhteistyökyvyn sekä kunnon kehittäminen (Walling & Duda 1995). Suorittaessaan tehtävää hän kokee pätevyyttä onnistumisen elämyksistä, eikä niinkään pätevyyden esittämisestä muille tai varsinaisesta lopputuloksesta (Duda, 1992; Nicholls 1989).

Tehtäväorientaatio on pitkäkestoista työskentelyä, jossa merkitsevää on tavoitteiden saavuttamisen vaatimukset. Ponnistelut olisivat vähemmän yhdenmukaisia pitkillä jaksoilla ja herkkyys ristiriitoihin vähenisi, toiminta ja ajattelu ovat päämääränä. Arviointi voi tapahtua vain tulevaisuudessa ja paljon työtä pitää olla tehtynä ennenkuin laatua voidaan arvioida.

TAULUKKO 2. Tehtäväorientoituneelle toiminnalle tunnusomaiset piirteet (Ames 1992)

Teoreettinen ongelma	Tehtäväorientoitunut ratkaisutapa
Miten menestys määritellään?	Yksilöllinen edistys ja kehitys
Kuinka lasta arvioidaan?	Edistymisen ja yrityksen mukaan
Miten virheitä tarkastellaan?	Osana oppimista
Miksi osallistutaan toimintaan?	Uusien taitojen kehittäminen
Koska lapsi tuntee tyytyväisyyttä?	Onnistunut yritys, haaste, parhaansa tekeminen
Mihin lapset keskittyvät?	Taitojen oppimiseen
Mihin valmentaja keskittyy?	Kehittymiseen, oppimiseen

4.2 Kilpailusuuntautuneisuus

Edistyminen ja yritys eivät riitä kun yksilön tavoitteena on osoittaa vahvoja taitoja tai kykyä. Joka kerta kun yksilö tahtoo olla muita parempi tai tahtoo peitellä omaa heikkoa kyvykkyyttään muilta, hän osoittaa minäsuuntautuneisuutta (Duda 1992). Yksilöt, jotka noudattavat minäsuuntautunutta tavoitetta esittävät itselleen seuraavanlaisia kysymyksiä: ”Onko kyvykkyyteni riittävää?” ja ”Olenko huonoin vai paras?”. Havainnot pätevydestä

riippuvat ulkoisista kriteereistä, kuten muiden suoriutuminen ja yrittäminen sekä normatiivisesta tai vertailevista prosesseista. Tällaiset yksilöt kokevat onnistuvansa kun ovat parempia kuin muut tai pystyvänsä samaan vähemmällä yrittämisellä. (Sarrazin & Famose, 31.)

Kilpailuorientoitunut henkilö uskoo menestymisensä johtuvan omasta kyvykkyydestään, eikä niinkään kovasta yrittämisestä (Duda, 1993, Roberts, 1992). Yksilön kokiessa kilpailevansa jokapäiväisessä elämässä muiden kanssa, saattaa hän joutua kovien paineiden alle. Tällöin yksilö kokee ympäristön luovan häntä kohtaan paineita ja seurauksena saattaa olla viihtyvyyden alenemista ja ahdistuneisuutta. (Roberts, 1992).

Minäsuuntautuneessa tilanteessa yksilö ,joka keskinkertaisessa tai vaikeassa tehtävässä kokee mahdollisuuden onnistua, työskentelee pätevyyden tunteen saavuttamiseksi kovemmin. Nämä yksilöt ponnistelevat ja käyttävät aikaa helppoihin tehtäviin vähän kuten myös normatiivisesti vaikeisiin tehtäviin, missä on epäonnistumisen mahdollisuus. Tilanne on monimutkaisempi ihmisillä, jotka kokevat kykynsä matalaksi. Kun he kohtaavat normatiivisesti helpon tai vaikean tehtävän, he odottavat välttävänsä kyvyttömyyden tunteen. Lopulta he työskentelevät rajusti helpoissa tehtävissä, joissa epäonnistuminen voidaan välttää kovilla ponnisteluilla. Jos tehtävä nähdään vaikeana, ponnistelut jatkuvat kovina edelleenkin, koska ponnistelun puute johtaa pätevyyden tunteen poissaoloon. (Nicholls 1989, 120)

Kun yksilön tavoitteena on osoittaa vahvoja taitoja tai kykyä, edistyminen ja yritys eivät riitä. Tässä tapauksessa henkilön täytyy luottaa käsitykseen, jossa kyvykkyys nähdään taitona, sillä yksilön täytyy olla varma, että hän arvioi kyvykkyyttä yrittämisen tai tehtävän vaikeuden sijaan. Joka kerta kun yksilö tahtoo olla muita parempi tai tahtoo peitellä omaa heikkoa kyvykkyyttään muilta, hän osoittaa minäsuuntautuneisuutta (Duda 1992).

4.3 Tavoiteorientaation yhteydet viihtyvyyden motivaatiotekijöihin

Duda (1992) on todennut tehtäväsuuntautuneisuuden olevan yhteydessä viihtyvyyteen, tyytyväisyyteen ja sisäiseen motivaatioon sekä urheilussa että koulutyössä. Harrastaessaan liikuntaa tehtäväorientoitunut lapsi viihtyy ja nauttii riippumatta pätevyyden tasosta ja

lopputuloksesta. (Duda 1992). Unkarilaisista 12 - 16 vuotiaista koululaisista tehdyssä tutkimuksessa todettiin tehtäväsuuntautuneisuuden olevan yhteydessä uskomukseen kyvykkyyden jatkuvasta kehittämisestä urheilussa. Vastaavasti kilpailusuuntautunut oppilas uskoi urheilukyvykkyyden olevan enemmänkin lahja, jota on vaikea kehittää. (Bidle & Soos 1997)

Dorobantu ja Biddle (1997) tutkivat romanialaisilla koululaisilla tavoiteorientaation ja koetun pätevyyden yhteyttä sisäiseen motivaatioon. Tulosten mukaan tehtäväorientoituneilla oppilailla oli liikuntatunneilla korkeampi sisäinen motivaatio kuin kilpailuorientoituneilla oppilailla. Samaan tulokseen päätyivät tutkimuksessaan Jaakkola ja Sepponen (1997). He havaitsivat, sekä pojilla että tytöillä, tehtäväorientaatiolla olevan erittäin suuri merkitys sisäiseen liikuntamotivaatioon.

Nichollsin (1989, 25) luokkahuonetutkimusten mukaan tehtäväorientoituneet oppilaat uskoivat kovan yrittämisen olevan heidän oppimisensa ja kehittämisensä takana sekä myös opitun ymmärtäminen sen sijaan, että he yrittäisivät muistaa oppimaansa ulkoa. Tehtäväorientoituneet oppilaat uskoivat muiden kanssa yhdessä työskennellessään saavutavansa parempia oppimistuloksia. Kilpailuorientoituneiden oppilaiden mielestä menestys johtui heidän omista kyvyistään ja menestyksestään suhteessa luokkatovereihinsa.

Duda ja Nicholls (1992) tutkivat tavoiteorientaation vaikutusta urheilumenestykseen. Tutkimuksen mukaan tehtäväorientoituneet urheilijat uskoivat menestyksensä johtuvan kovasta yrittämisestä sekä yhteistyöstä muiden kanssa. Kilpailuorientoituneiden urheilijoiden mielestä menestyminen liittyi kontrolloimattomiin tekijöihin, kuten onneen ja lahjakkuuteen eivätkä he uskoneet menestyvänsä kovan yrittämisen ja harjoittelun ansiosta. Myös Whiten ja Dudan (1993) tutkimuksen mukaan kilpailuorientoituneet urheilijat uskoivat menestyksensä taustalla olevan onnen ja lahjakkuuden eikä niinkään kovan harjoittelun tai ponnistelun tavoitteen vuoksi. Tämä ajattelutapa saattaa johtaa huijaamiseen ja luovuttamiseen. Duda ym. (1991) totesivat kilpailuorientoituneiden urheilijoiden olevan valmiimpia petkuttamaan ja vahingoittamaan toisia menestyksen saavuttamiseksi kuin reiluun peliin uskovat tehtäväorientoituneet urheilijat (Duda, Olson & Templin 1991)

Treasuren ja Robertsin (1995) mukaan erilaiset tavoiteorientaatiot saavat aikaan erilaisia kognitiivisia ja affektiivisia ajatusmalleja. Verrattaessa kilpailuorientoituneita ja tehtäväorientoituneita lapsia keskenään, todettiin tehtäväorientoituneiden lasten olevan tyytyväisempiä ja motivoituneempia toimintaansa ja pitävän enemmän haasteellisista tehtävistä, koska ne tarjosivat haasteellisempia oppimistehtäviä. Lisäksi tehtäväorientoituneet lapset testasivat itseään enemmän ja olivat tietoisia omasta kehityksestään.

Roberts, Treasure ja Hall (1994) tutkivat vanhempien tavoiteorientaatiota selvittääkseen heidän uskomuksiaan lapsen menestymisen taustalla. Vanhemmat jaettiin neljään ryhmään tavoiteorientoitumisensa mukaisesti. Hyvin kilpailullisten vanhempien mielestä lapsi saavuttaa menestystä ollessaan parempi kuin muut ja voittaessaan usein. Vähän kilpailullisten vanhempien mielestä lapsi menestyi tullessaan toimeen muiden kanssa. Lapsen tavoiteorientaation kehittymisen kannalta on olennaista on se, kuinka paljon vanhemmat panostavat menestymiseen ja kuinka paljon kehittymiseen.

Liukkonen (1998) tutki suomalaisia 14-vuotiaita jalkapalloa aktiivisesti harrastavia poikia kyselylomakkein, joilla mitattiin tavoiteorientaatiota, motivaatioilmastoa, koettua fyysistä kyvykkyyttä ja viihtyvyyttä harjoituksissa. Tutkimuksen mukaan korkean kilpailuorientaation omaavat pelaajat, joilla oli samanaikaisesti alhainen tehtäväorientaatio viihtyivät harjoituksissa keskimääräistä heikommin, kun taas pelaajat, joilla oli sekä korkea kilpailu- että korkea tehtäväorientaatio viihtyivät keskimääräistä paremmin.

Jaakkola & Sepponen (1997) tutkivat tavoiteorientaation ja motivaatioilmaston yhteyksiä sisäiseen motivaatioon koululiikunnassa. Tulosten mukaan oppilaat olivat enemmän tehtävä- kuin kilpailuorientoituneita ja korkea tehtäväorientaatio ennusti hyvin sisäistä motivaatiota, jonka yhtenä ulottuvuutena oli viihtyminen.

Kokkonen & Pöllänen (1998) vertailivat jyvaskyläläisten ja pietarilaisten oppilaiden tavoiteorientaatiota ja motivaatioilmastoa. Tulokset osoittivat, että pietarilaiset tytöt arvioivat liikuntatuntinsa jyvaskyläläisiä tyttöjä enemmän kilpailusuuntautuneiksi, kun taas pojilla ei ollut eroja kaupunkien välillä.

4.4 Tehtäväorientaatio ja kilpailuorientaatio: Yhteenveto

Yksilön tärkeimpiä tavoitteita suoriutumisessa, kuten koulussa tai urheilussa, on osoittaa vahvaa kyvykkyyttä sekä välttyä osoittamasta heikkoa kyvykkyyttä verrattuna muihin. Kaksitoistavuotiaasta eteenpäin näiden kahden motivaatio-orientaation kautta ilmentyvän kyvykkyyksikäsityksen oletetaan olevan toisistaan riippumattomia. Näinollen yksilö voi noudattaa kahta erilaista motivaatio-orientaatiota, jotka heijastavat todellista erilaisiin standardeihin ja prosesseihin perustuva kyvykkyyden tunnetta. Yksilön tavoiteorientaatio tietyssä tilanteessa on osittain riippuvainen tilanteeseen itseensä sekä yksilöön liittyvistä seikoista. Tilanne on enemmän tai vähemmän tehtävä- tai kilpailusuuntautunut riippuen sosiaalisen ympäristön vaatimuksista. Henkilökohtainen tavoiteorientaatio pohjautuu lapsuuden sosiaalisiin kokemuksiin. (Sarrazin & Famose 1999)

Motivaation ollessa tehtäväsuuntautunutta, perustuu kyvykkyyden tunne sisäiselle omaan itseensä vertaileville standardeille ja hetkelliselle vertailu prosessille. Kokemukset harjoittelemisesta, osaamisesta ja henkilökohtaisesta kehitymisestä ovat tyydytyksen lähteitä koska ne osoittavat kyvykkyyden lisääntymistä. Motivaation ollessa kilpailusuuntautunutta kyvykkyyden tunne perustuu ulkoisille standardeille, kuten muiden suoriutuminen ja yrittäminen sekä normatiivisille vertailu prosesseille. Yksilö tuntee menestyneensä joka kerta, kun hän on parempi kuin muut tai pystyy samaan pienemmällä yrittämisellä. (Sarrazin & Famose 1999)

Kilpailusuuntautuneessa orientaatioissa yrittäminen voidaan nähdä kaksiteräisenä miekkana (Cowington & Omelich 1979). Yrittäminen voisi parantaa suoritusta ja yksilön kyvykkyyttä, mutta epäonnistuessaan se on merkki epäpätevyydestä. (Sarrazin & Famose 1999)

Tehtäväorientoituneet kilpailutilanteisiin osallistuvat nuoret kokevat enemmän nautintoa, sekä ennen että jälkeen kilpailun, verrattuna kilpailuorientoituneisiin nuoriin. Lisäksi tehtäväorientoituneet henkilöt kokevat kilpailussa enemmän nautintoa menestymisestään huolimatta. Häviöllä tai voitolla on ratkaiseva merkitys kilpailuorientoituneille urheilijoille, jotta he nauttivat kilpailusta ja jatkossakin osallistuisivat niihin (Duda 1993).

TAULUKKO 3. Yhteenvetotaulukko tehtävä- ja kilpailuorientaatiosta

Tavoiteorientaatio	Ominaispiirteitä
Tehtäväorientaatio	<p>Tehokkaat suoritusstrategiat</p> <p>Kova yrittäminen</p> <p>Yhteistyö muiden kanssa</p> <p>Tavoitteena henkilökohtainen kehittyminen</p> <p>Pätevyyden tunteminen omissa suorituksissa</p> <p>onnistumisesta ja kovasta yrittämisestä</p> <p>Virheet osa oppimista</p> <p>Pitkäjänteisyys ja haastavien tehtävien valinta</p>
Kilpailuorientaatio	<p>Tehottomat suoritusstrategiat</p> <p>Ei usko harjoittelun kehittävään vaikutukseen</p> <p>Uskoo kontrolloimattomiin tekijöihin</p> <p>menestymisessä, kuten onni ja lahjakkuus</p> <p>Menestymisen kokeminen, kun saavuttaa</p> <p>loputuloksen vähemmällä työllä kuin muut</p> <p>Luovuttaa helpommin</p> <p>Saattaa käyttää menestyäkseen vilpillisiä keinoja</p> <p>Kokee pätevyyttä ollessaan parempi kuin muut</p>

5. MOTIVAATIOILMASTO

Motivaatioilmastolla tarkoitetaan psykologista ilmastoja, joka vaikuttaa yksilön suorituskyvyn suuntautumiseen. Motivaatioilmasto tarkoittaa tilannesidonnaista toiminnan tavoiteorientaatiota. Tällöin puhutaan tehtäväsuuntautuneesta (oppimista korostava) ja minäsuuntautuneesta (kilpailullisuutta korostava) motivaatioilmastosta, josta käytetään myös termiä kilpailuilmasto. Koetun tehtäväilmaston on oletettu olevan yhteydessä sellaisiin kognitioihin ja emootioihin, jotka lisäävät lasten osallistumista toimintaan ja oppimiseen. (Liukkonen 1997) Tehtäväilmastossa pyritään kehittämään omia taitoja sekä yhteistyötä muiden kanssa kun taas kilpailuilmastossa pyritään menestykseen ja voittoihin. (Roberts 1992) Lasten kokemukset motivaatioilmastosta ovat hieman erilaisia, koska opettaja kohtelee oppilaitaan eri tavoin. Lisäksi koettuun motivaatioilmastoon vaikuttavat luokkakaverit ja erilaiset tapahtumat. (Ames 1992b; Papaioannou, 1995) Oppilaat tulkitsevat ympäristöään omien odotusten ja aikaisempien kokemusten pohjalta. (Maehr 1984.)

Ames ja Archer (1988) määrittelevät motivaatioilmaston tunnuspiirteet seuraavasti; mitä toiminnassa arvostetaan, mikä tuottaa tyytyväisyyden tunteen, kuinka menestys määritellään, mistä opettaja on kiinnostunut sekä mihin kiinnitetään huomiota. Tunnuspiirteiksi katsotaan myös millaiset arviointikriteerit ovat, yrittämisen syyt ja suhtautuminen epäonnistumiseen. Tehtäväorientaatiota korostavassa ilmastossa arvostetaan yrittämistä ja oppimista. Tällöin tyytyväisyyden lähteinä ovat haasteet sekä sinnikkäästi työskenteleminen. Kilpailuorientaatiota korostavassa ilmastossa arvostetaan kyvykkyyttä verrattuna muihin, jolloin tyytyväisyyden lähteenä on muita paremmin suoriutuminen. Menestyksen määrittää korkeat arvosanat ja hyvä suoriutuminen muihin verrattuna. Menestys määritellään tehtäväorientoituneessa tilanteessa sen mukaan, miten hyvin on kehittynyt omissa taidoissaan. Opettajan kiinnostus tehtäväorientaatioilmastossa kohdistuu oppimisprosessiin, kun taas kilpailuorientoituneessa ilmastossa mielenkiinto kohdistuu oppilaiden suoritusten vertailuun. Tehtäväorientaatioilmastossa halu oppia uutta kannustaa yrittämään ja epäonnistuminen nähdään osana oppimista. Vastaavasti kilpailuorientaatioilmastossa halu olla parempi kuin muut kannustaa yrittämään ja samalla pelätään epäonnistumista. Kilpailuorientaatiota korostavassa ilmastossa arviointikriteerit ovat normatiiviset ja tehtäväorientoituneessa ilmastossa arviointikriteerinä on koko prosessi. (Ames & Archer 1988.)

Tehtäväsuuntautuneelle ilmastolle luonteenomaista on aktiivinen osallistuminen ja maksimaalinen ponnistelu. Tällaisessa ympäristössä kenenkään ei tarvitse pelätä epäonnistumisia, koska oppiminen tapahtuu erehdysten kautta ja siten muodostuu hyvät puitteet haasteellisille tehtäville. Kun lapsen ei tarvitse osoittaa kilpailun avulla pätevyyttään, uskaltaa hän paremmin valita haasteellisia tehtäviä.

5.1 Motivaatioilmasto koululiikunnassa

Motivaatioilmastoa koululiikunnassa tutkivissa tutkimuksissa on todettu yhdenmukaisia tuloksia. Oppilaat, jotka kokivat koululiikuntaluokkansa olevan tehtäväsuuntautunut, kokivat korkeampaa motivaatiota. Papaioannou (1995), Goudas ja Bidle (1994) totesivat tutkimuksissaan, että luokkansa tehtäväsuuntautuneiksi kokevat oppilaat tunsivat viihtyvänsä paremmin sekä kokivat vähemmän jännittyneisyyttä ja tuskaisuuden tunnetta verrattuna kilpailusuuntautuneessa ympäristössä työskenteleviin oppilaisiin. Lisäksi luokkansa tehtäväsuuntautuneeksi kokeneet oppilaat kertoivat panostavansa enemmän suorituksiinsa.

Papaioannoun (1999) mukaan koululiikuntaluokkansa kilpailusuuntautuneeksi kokeneet oppilaat ilmoittivat opettajansa käyttävän enenevässä määrin eriyttämistä hyvien ja huonompien suorittajien välillä. Tunneilla, joilla ei painotettu tehtäväsuuntautuneisuutta, kertoivat heikommat liikunnalliset kyvyt omaavat oppilaat kokevansa ahdistuneisuutta ja vähäistä sisäistä motivaatiota pelatessaan kyvykkäämpien liikkujien kanssa.

Dorobantu ja Biddle (1997) tutkivat romanialaisten oppilaiden koululiikuntaa ja totesivat tehtäväilmastossa toimivien oppilaiden viihtyvän paremmin kuin minäsuuntautuneessa ilmastossa toimivat, riippumatta koetusta pätevydestä. Lisäksi heidän mukaansa tehtäväsuuntautuneessa ilmastossa toimineet oppilaat panostivat toimintaansa enemmän.

5.2 Motivaatioilmastoon vaikuttavat tekijät

Erityisen suuri merkitys motivaatioilmaston syntymisessä on vanhemmilla, opettajilla ja valmentajilla. (Roberts 1992) Opettajien ja valmentajien tavoitteet tulevat esiin heidän vaatimustensa ja painottamiensa ominaisuuksien kautta. Tämä näkyy harjoitusten suunnittelussa, lasten ryhmittelyssä, tunnustusten antamisessa ja lasten suoritusten arvioinnissa. (Ames 1992b; Papaioannou, 1995) . Koetun tehtäväilmaston on oletettu olevan yhteydessä sellaisiin kognitioihin ja emootioihin, jotka lisäävät lasten osallistumista toimintaan ja oppimiseen. (Liukkonen 1997) Valmentajan tavoitteiden ollessa tehtävään liittyviä, syntyy seurauksena tehtäväsuuntautunut ilmasto ja tavoitteiden ollessa kilpailullisia, ilmastosta kehitty kilpailullinen.

Motivaatioilmastoon liittyy läheisesti palautteen laatu. Palaute on tehtäväorientoitunutta, kun lapsille annetaan suorituksista kannustavia kommentteja. Korostettaessa arvosanoja ja palkkioita, on palaute kilpailuorientoitunutta. Palaute voi olla myös neutraalia, jolloin se ei korosta kumpaakaan näistä orientaatioista. Lapsen tavoiteorientaation syntymiseen vaikuttaa erilaisissa ympäristöissä saatu palaute (Butler 1987). Tehtäväsuuntautuneessa ilmastossa lapsia opetetaan kiinnittämään huomiota omaan kehittymiseensä ja palkitaan sinnikkäästä yrittämisestä. Kilpailusuuntautuneessa ilmastossa lapsia palkitaan muita paremmasta menestymisestä ja epäonnistumisia tai virheitä käsitellään negatiivisina asioina.

5.3 Motivaatioilmaston yhteydet viihtyvyyden motivaatiotekijöihin

Papaioannou ja Goudas (1997) tutkivat motivaatioilmastoa liikuntatunneilla tavoiteorientaation näkökulmasta. Tutkimuksessa teetettiin kreikkalaisille oppilaille 20 metrin juoksutesti ja aerobinen kuntotesti. Testin jälkeen oppilailta kysyttiin, kuinka paljon he olivat yrittäneet, minkä verran he kokivat pätevyyttä ja kuinka mielekkäänä he pitivät testiä. Tulosten mukaan huonommin suoriutuneet oppilaat olivat kilpailuorientoituneita, kokivat vähän pätevyyttä, ja yrittivät vähemmän kuin muut ryhmät. Kun taas tehtäväorientoituneet oppilaat yrittivät kovasti ja kokivat tehtävät mielenkiintoisiksi. Lisäksi tuloksista selvisi tehtäväilmaston sisäistä motivaatiota ja oppilaiden omia tavoitteita nostava vaikutus. Kilpailuilmastolliset tunnit taas oppilaat kokivat vähemmän mielenkiintoisina, ahdistavina ja jännitystä aiheuttavina.

Papaioannou & Goudas (1997) kehittivät oppilaille viihtyisän motivaatioilmaston luomiseksi kriteerejä. Heidän mukaansa opettajan tulisi mahdollisimman varhain tehdä selväksi omat tavoitteensa, arvonsa ja odotuksensa, eli minkälaisen ilmaston hän haluaisi. Sitten tulisi päättää tähän päämäärään pääsemiseksi tarvittavista tehtävistä, palautteesta ja opetustyyleistä. Esimerkkiharjoitusten myötä oppilaat ymmärtäisivät niiden merkityksen ja syyt niiden tekemiseen. Hyvän liikuntatuntien ilmaston pääperiaatteiksi he ehdottivat vaihtelevan ja jännittävän ilmaston luomista. Lisäksi tuntien tarkoituksena on henkilökohtainen kehittyminen ja kokonaisvaltaisen näkemyksen luominen terveydestä.

Westren & Weissin (1991) tutkimus yliopiston jalkapalloilijoilla valmentajan käyttäytymisen ja ryhmäkoheesio välisestä suhteesta osoitti, että demokraattisen valmennustavan omaavalla valmentajalla, joka lisäksi antoi urheilijalle positiivista palautetta sekä sosiaalista tukea, oli menestyvämpiä urheilijoita verrattuna valmentajiin, joilta puuttui edellisiä piirteitä. Myös hyvin menestyneiden joukkueiden pelaajat kertovat valmentajansa käyttävän demokraattista valmennustapaa sekä saavansa enemmän palautetta, kuin huonosti menestyneiden joukkueiden pelaajat. Tutkimuksessa löydettiin positiivinen yhteys joukkueen menestymisen ja koheesio välillä ja mikä tärkeintä, todettiin valmentajan tehtäväorientaatio vaikuttavan myönteisesti urheilijoiden viihtyvyyteen.

Dorobantu ja Biddle (1997) tutkivat romanialaisten oppilaiden koululiikuntaa ja totesivat tehtäväilmastossa toimivien oppilaiden viihtyvän paremmin kuin minäsuuntautuneessa ilmastossa toimivat, riippumatta koetusta pätevydestä. Lisäksi heidän mukaansa tehtäväsuuntautuneessa ilmastossa toimineet oppilaat panostivat toimintaansa enemmän.

Liukkonen (1998) tutki suomalaisia 14-vuotiaita jalkapalloa aktiivisesti harrastavia poikia kyselylomakkein, joilla mitattiin tavoiteorientaatiota, motivaatioilmastoa, koettua fyysistä kyvykkyyttä ja viihtyvyyttä harjoituksissa. Tutkimuksen mukaan voimakkaimmin lasten viihtymiseen oli yhteydessä tehtäväsuuntautunut, itsevertailuun perustuva motivaatioilmasto.

Jaakkola & Sepponen tutkivat tavoiteorientaation ja motivaatioilmaston yhteyksiä sisäiseen motivaatioon koululiikunnassa (1997). Tulosten mukaan liikuntatunnilla ratkaisevinta oppilaan sisäisen motivaation kannalta, johon yhtenä ulottuvuutena sisältyi viihtyminen, oli

korkea koetun tehtäväilmaston määrä. Tehtäväilmaston ollessa korkea, myös sisäinen motivaatio oli korkeampi huolimatta tavoiteorientaatiosta.

Kokkonen & Pöllänen (1998) vertailivat jyvaskyläläisten ja pietarilaisten oppilaiden tavoiteorientaatiota ja motivaatioilmastoa. Tulokset osoittivat, että pietarilaiset oppilaat kokivat liikuntatuntinsa ilmastoltaan enemmän tehtäväsuuntautuneiksi.

TAULUKKO 4. Yhteenveto tehtävä- ja kilpailuilmastosta

Motivaatioilmasto	Ominaispiirteitä
-------------------	------------------

Tehtäväilmasto

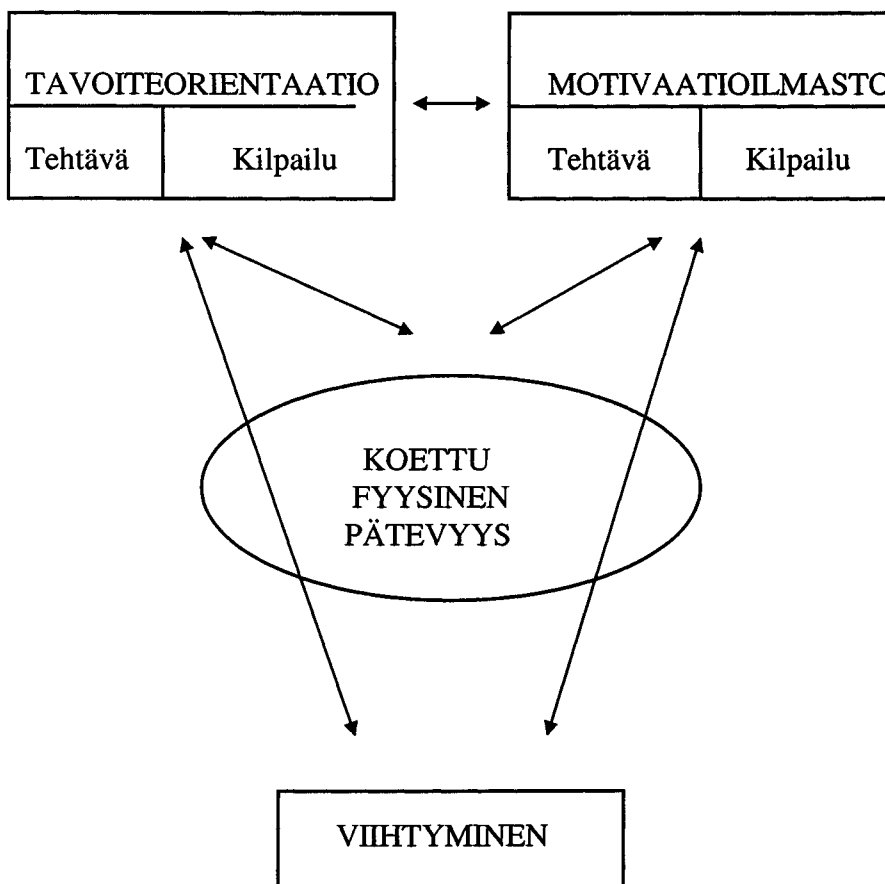
Menestyksen kriteerinä kehittyminen omissa taidoissa. Ilmastossa viihdytään, koska ilmaston ja henkilön tavoiteorientaatio, päämäärät, tavoitteet ovat yhtenäiset. Uskotaan kovan harjoittelun ja yrittämisen aiheuttavan kehittymistä ja menestystä. Tehtäväilmastossa pitempään olleet kokevat suorituskäytönsä paremmaksi kuin kilpailuilmastossa olleet. Tehtäväilmastossa valitaan haastavampia tehtäviä kuin kilpailuilmastossa.

Kilpailuilmasto

Menestymisen kriteerinä on pärjääminen suhteessa toisiin. Ei uskota kovan yrittämisen ja harjoittelun aiheuttavan kehitystä. Uskotaan kontrolloimattomiin tekijöihin menestyksen aiheuttajina, kuten onneen ja lahjakkuuteen. Valitaan tehtäviä, joissa menestytään suhteessa toisiin. Valitaan tehtäviä, jotka ovat alle oman taitotason, joissa varmasti pärjätään.

6. TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA ONGELMAT

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää jyvaskyläläisten peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten viihtyvyyttä liikuntatunneilla. Viihtyvyyttä pyrittiin selittämään tutkimalla tavoiteorientaatiota, motivaatioilmastoa ja koettua pätevyyttä (kuvio 4). Mittasimme myös koetun pätevyyden vaikutusta viihtymiseen väliintulevana muuttujana. Lisäksi tutkimme sukupuolittain kaikkien muuttujien välisiä yhteyksiä.

KUVIO 4. Tutkimuksen viitekehys

Tutkimusongelmat:

1. Millaista on 9-luokkalaisten oppilaiden viihtyminen, koettu pätevyys, tehtävä- ja kilpailuorientaatio sekä koettu motivaatioilmasto?

2. Miten tytöt ja pojat eroavat viihtymisen, koetun pätevyyden, tavoiteorientaation ja motivaatioilmaston suhteen?

Hypoteesi 1. Viihtymisen taso liikuntatunneilla on pojilla korkeampi kuin tytöillä.

Hypoteesi 2. Koettu fyysinen pätevyys liikuntatunneilla pojilla korkeampi kuin tytöillä.

Hypoteesi 3. Tavoiteorientaation osalta tytöt ovat liikuntatunneilla tehtäväorientoituneempia ja pojat kilpailuorientoituneempia.

Hypoteesi 4. Motivaatioilmaston osalta tytöt ovat liikuntatunneilla tehtäväsuuntautuneempia ja pojat kilpailusuuntautuneempia.

3. Millä tavoin koettu pätevyys, tavoiteorientaatio ja motivaatioilmasto ovat yhteydessä viihtyvyyteen?

Hypoteesi 1. Koettu pätevyys korreloi positiivisesti viihtyvyyteen

Hypoteesi 2. Tavoiteorientaation osalta kilpailuorientaatio korreloi negatiivisesti ja tehtäväorientaatio positiivisesti viihtyvyyteen.

Hypoteesi 3. Motivaatioilmaston osalta kilpailuilmasto korreloi negatiivisesti ja tehtäväilmasto positiivisesti viihtyvyyteen.

4. Millä tavoin tavoiteorientaatioprofiili on yhteydessä viihtyvyyteen?

Hypoteesi 1. Oppilaat viihtyvät paremmin tehtäväorientaation ollessa korkea ja kilpailuorientaatio matala kuin päinvastoin.

5. Millä tavoin motivaatioilmastoprofiili on yhteydessä viihtyvyyteen?

Hypoteesi 1. Oppilaat viihtyvät paremmin kokiessaan tehtäväilmaston vahvaksi ja kilpailuilmaston heikoksi kuin päinvastoin.

6. Mikä on koetun pätevyyden merkitys väliintulevana muuttujana

7. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksemme kohdejoukko valittiin harkinnanvaraisella näytteellä ja se koostui 15-16-vuotiaista yhdeksäsluokkalaisista oppilaista kuudesta eri koulusta. Tilastolliseen analyysiin valittiin 26:sta ryhmästä 506 oppilasta, joista tyttöjä oli 239 ja poikia 271.

7.2 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusmenetelmänä käytimme kyselytutkimusta. Ryhmien liikunnanopettajia oli informoitu tutkimuksestamme etukäteen ja kyselymittaus toteutettiin heidän avustuksellaan. Veimme kyselylomakkeet (liite1) kolmelle yläasteelle ja toteutimme kyselyn tuntien alussa valvotusti. Oppilaita motivoitiin täyttämään kyselylomake tunnollisesti ja he vastasivat kyselyyn nimettöminä.

8. TUTKIMUSMENETELMÄT

8.1 Tutkimuksessa käytetyt mittarit

Viihtyvyyssmittarina käytimme McAuleyn, Duncanin ja Tammenin (1998) Intrinsic Motivation Inventory - mittarin (IMI) viihtyvyyssulottuvuutta. Tavoiteorientaatiota mitattiin Robertsinkin, Treasuren ja Balaguen (1997) Perception of Success Questionnaire -mittarilla (POSQ-CH). Motivaatioilmastoa mittasimme Newtonin ja Dudan (1993) Perceived Motivation Climate in Sport Questionnaire-2-mittarilla (PMCSQ-2). Koettua fyysistä pätevyyttä urheilussa mittasimme Foxin (1990) Physical Perception Profile, Sport Competence Dimension -mittarilla.

8.1.1 Viihtyvyyssmittari

Viihtyvyyssmittarina käytimme McAuleyn, Duncanin ja Tammenin (1998) Intrinsic Motivation Inventory - mittarin (IMI) viihtyvyyssulottuvuutta. Mittari sisälsi kolme eri ulottuvuutta, jotka olivat interest-enjoyment (viihtyminen), effort-importance (yrittäminen) ja tension-pressure (ahdistuneisuus). Tässä mittarissa viihtyvyyttä mittasivat osiot 1, 3, 4, 8 ja 15. Viihtymisen ulottuvuus kertoo siten, kuinka hyvin oppilas viihtyy. Mittarin asteikkona käytimme Likertin viisiluokkaista asteikkoa:

1= olen täysin eri mieltä

2= olen vähän eri mieltä

3= en osaa sanoa

4= olen vähän sama mieltä

5= olen täysin samaa mieltä

8.1.2 Koetun pätevyyden mittari

Koettua pätevyyttä mittasimme Foxin (1990) Physical Perception Profile, Sport Competence Dimension -mittarilla. Mittari koostui viidestä eri osiosta, joissa kussakin oppilas arvioi esitetyn väittämän paikkansapitävyyttä omalla kohdallaan asteikolla 1-5. Esimerkiksi: ”Olen hyvä urheilussa 1 / 2 / 3 / 4 / 5 Olen huono urheilussa”. Jos oppilas koki olevansa erityisen hyvä urheilussa, hän merkkasi arvon 1. Mittarissa arvoittaminen tapahtui näinollen käänteisesti suhteessa muihin mittareihin.

8.1.3 Tavoiteorientaatiomittari

Tavoiteorientaatiota mitattiin Robertsinkin, Treasuresin ja Balaguenin (1998) Perception of Success Questionnaire -mittarilla (POSQ-CH). Tavoiteorientaatiomittari jakautui tehtäväorientaatiota ja kilpailuorientaatiota mittaaviin osioihin (taulukko 5). Mittari sisälsi kaikkiaan kaksitoista kohtaa, joista osiot 1, 2, 5, 6, 9, ja 12 mittasivat kilpailuorientaatiota ja osiot 3, 4, 7, 8, 10 ja 11 mittasivat tehtäväorientaatiota. Tehtävä- ja kilpailuorientaation teoreettiset minimi- ja maksimipistemäärät ovat 6 ja 30. Vastausvaihtoehtoina oli Likertin viisiluokkainen asteikko (1=olen täysin eri mieltä - 5=olen täysin samaa mieltä).

TAULUKKO 5. Tavoiteorientaatiomittarin osioiden jakautuminen eri ulottuvuuksiin sekä ulottuvuuksien teoreettiset minimi- ja maksimiarvot.

Ulottuvuudet	Osiot	Min	Max
Tehtäväorientaatio	1, 2, 5, 6, 9, 12	6	30
Kilpailuorientaatio	3, 4, 7, 8, 10, 11	6	30

8.1.4 Motivaatioilmastomittari

Motivaatioilmastoa mittasimme Newtonin ja Dudan (1992) Perceived Motivation Climate in Sport Questionnaire-2-mittarilla (PMCSQ-2). Mittari jakautui kahteen ulottuvuuteen (taulukko 6): kilpailu- ja tehtäväilmastoon. Vastausvaihtoehdot kysymyksiin olivat 1=olen täysin eri mieltä - 5=olen täysin samaa mieltä. Mittari sisälsi 29 kohtaa, joista osiot 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13, 16, 18, 19, 21, 22, 24, 25 ja 28 mittasivat tehtäväilmastoa. Osiot 2, 3, 5, 8, 9, 11, 14, 15, 17, 20, 23, 26, 27 ja 29 mittasivat kilpailuilmastoa.

TAULUKKO 6. Motivaatioilmastomittarin osioiden jakautuminen eri ulottuvuuksiin sekä ulottuvuuksien teoreettiset minimi- ja maksimiarvot.

Ulottuvuudet	Osiot	Min	Max
Tehtäväilmasto	1, 4, 6, 7, 10, 12, 13, 16, 18, 19, 21, 22, 24, 25 ja 28	15	75
Kilpailuilmasto	2, 3, 5, 8, 9, 11, 1 4, 15, 17, 20, 23, 26, 27 ja 29	14	70

8.2. Tutkimusaineiston analysointi

Osioiden välisten Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimien ja Cronbachin alfa-kertoimen avulla tarkasteltiin mittareiden luotettavuutta. Pääkomponenttifaktorianalyysin ja obliminrotaation avulla analysoitiin mittareiden pätevyyttä. Korrelaatiokertoimilla tutkittiin muuttujien välisiä yhteyksiä. Erojen merkitsevyydestä tarkastelussa käytettiin kolmea merkitsevyytätasoa: $p < .05$ melkein merkitsevä, $p < .01$ merkitsevä ja $p < .001$ erittäin merkitsevä.

9. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Mittareiden luotettavuutta tarkastelimme reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetti tarkoittaa mittauksen satunnaisvirheettömyyttä. Mittauksen sisältäessä mahdollisimman vähän satunnaisvirhettä, on reliabiliteetti silloin hyvä. Sisäisen yhdenmukaisuuden avulla tarkastelimme mittareidemme reliabiliteettia. Sisäistä yhdenmukaisuutta analysoimme eri osioiden keskinäisten Pearsonin tulomomenttikertoimien ja Cronbachin alfa-kertoimen avulla.

Validiteetti tutkii mittarin pätevyyttä eli mittaako mittari sitä, mitä sen pitääkin. Validiteetin ollessa huono mittauksessa on systemaattista virhettä. Mittareidemme pätevyyttä tarkastelimme sisällöllisen validiteetin avulla. Faktorirakennetta tarkasteltiin pääkomponenttifaktorianalyysillä ja obliminrotaatiolla.

9.1 Viihtyvyyssmittari

Viihtyvyy- ja ahdistuneisuusmittari sisälsi yhteensä viisitoista osiota, joista viihtyvyyttä mittasi seuraavat viisi osiota:

1. Kun teen suorituksia liikuntatunneilla, nautin siitä erittäin paljon
3. Liikuntatunneilla on hauskaa
4. Osallistuessani liikuntatunneilla tunnen todella nauttivani
8. Liikuntatunnit ovat yleensä mielenkiintoisia
15. Liikuntatehtävien tekeminen ei ole miellyttävää

9.1.1 Viihtyvyyssmittarin reliabiliteetti

Osioiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat .39 ja .72 välillä ja olivat tilastollisesti merkitseviä (taulukko 7). Joten viihtyvyyttä mittaavat olivat yhteydessä toisiinsa. Cronbachin alfa-kerroin oli .87, joten osiot mittasivat samaa asiaa. Havaitimme kuitenkin osion 15 korreloivan huomattavasti muita osioita heikommin. Tämä todennäköisesti johtui kysymyksen käänteisestä asettelusta, jolloin osa oppilaista saattoi epähuomiossa vastata kysymykseen juuri päinvastoin kuin oli tarkoitus. Tästä johtuen jätimme osion 15 pois, jolloin

korrelaatiokertoimien vaihteluväli oli .56 ja .72 ja Cronbachin alfa-kerroin sai arvon .88 (taulukko 8).

TAULUKKO 7. Viihtyvyyden mittarin osioiden keskinäiset korrelaatiot. Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

osio	1	3	4	8	15
1					
3	.68**				
4	.70**	.72**			
8	.56**	.64**	.58**		
15	.45**	.51**	.47**	.39**	
S	.82**	.83**	.83**	.79**	
n = 365-369				p<.01**	

TAULUKKO 8. Viihtyvyyttä mittaavien osioiden sisäinen yhdenmukaisuus, Cronbachin alfa-kerroin.

osio	Alfa, jos osio poistetaan
1	.83
3	.81
4	.82
8	.85
15	.88
n = 365	Alfa =.88

9.1.2 Viihtyvyyssmittarin validiteetti

Faktorianalyysin mukaan viihtyvyyssmittarilla oli selkeä yhden faktorin rakenne, joten mittari mittaa johdonmukaisesti vain viihtyvyyttä (taulukko9). Viihtyvyys faktori selittää 73. 8% viihtyvyyden kokonaisvarianssista, joten viihtyvyyssmittaria voidaan pitää pätevänä. Lisäksi mittari on todistanut toimivuutensa aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa se on korreloinut positiivisesti tehtäväorientaatioon, kilpailuorientaatioon, tehtäväilmastoon ja negatiivisesti kilpailuilmastoon. Tässä tutkimuksessa tulokset olivat vastaavia.

TAULUKKO 9. Viihtyvyyssmittarin obliminrotatoitu faktorimatriisi.

muuttujat	Faktori I	h ²
1. Kun teen suorituksia81	.65
3. Liikuntatunneilla on86	.75
4. Osallistuessani liikuntatunneilla84	.71
8. Liikuntatunnit ovat71	.51
Ominaisarvo	2.95	

9.2 Koetun pätevyyden mittari

Koettu pätevyys mittari sisälsi seuraavat viisi osiota:

1. Olen hyvä urheilussa	1	2	3	4	5	Olen huono urheilussa
2 Olen mielestäni parhaimmasta päästä liikunnassa	1	2	3	4	5	Kuulun taidoiltani heikoimpiin liikunnassa
3. Olen itsevarma urheilutilanteissa	1	2	3	4	5	En luota itseeni urheilutilanteissa
4. Olen kyvykkäimpien joukossa valittaessa oppilaita urheilutehtäviin (joukkueet, kilpailut, mallisuoritukset)	1	2	3	4	5	En kuulu niihin oppilaisiin joita valitaa urheilutehtäviin. (joukkueet, kilpailut mallisuoritukset)
5. Olen ensimmäisten joukossa, kun tarjoutuu mahdollisuus päästä suorittamaan urheilutehtäviä. (joukkue, kilpailu, mallisuoritukset)	1	2	3	4	5	Vetäydyn taka-alalle, kun tarjoutuumahdollisuus Päästä suorittamaan urheilutehtäviä.(joukkue, kilpailu, mallisuoritukset)

9.2.1 Koetun pätevyyden mittarin reliabiliteetti

Koettua pätevyyttä mittaavien osioiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat välillä .60 ja .73 (taulukko 10). Kertoimet olivat tilastollisesti merkitseviä. Koettua pätevyyttä mittaavat osiot olivat yhteydessä toisiinsa. Cronbachin alfa-kerroin oli .90, joten osiot mittasivat johdonmukaisesti samaa asiaa. Minkään osion poistaminen ei olisi nostanut alfa-kerrointa (taulukko 11). Mittari sisälsi alunperin yhteensä kuusi osiota, mutta jo aikaisemmissa tutkimuksissa alhainen Cronbachin alfa-kerroin aiheutti osion hylkäämisen.

TAULUKKO 10. Koettua pätevyyttä mittaavien osioiden keskinäiset ja summamuuttujien Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	1	2	3	4	5
1					
2	.73**				
3	.70**	.67**			
4	.64**	.77**	.61**		
5	.60**	.63**	.59**	.73**	
S	.85**	.89**	.83**	.88**	.84**
n366-368	p<.01**				

TAULUKKO 11. Koettua pätevyyttä mittaavien osioiden sisäinen yhdenmukaisuus, Cronbachin alfa-kerroin.

Osio	Alfa, jos osio poistetaan
1	.89
2	.88
3	.90
4	.88
5	.90
N=366	Alfa = .90

9.2.2 Koetun pätevyyden mittarin validiteetti

Faktorianalyysin mukaan koetun pätevyyden mittarilla oli selkeä yhden faktorin rakenne, joten mittari mittaa johdonmukaisesti vain koettua pätevyyttä (taulukko 12). Koetun pätevyyden faktori selittää 73. 5% koetun pätevyyden kokonaisvariانسista, joten koetun pätevyyden mittaria voidaan pitää pätevänä. Lisäksi mittari on todistanut toimivuutensa aikaisemmissä tutkimuksissa, joissa se on korreloinut positiivisesti tehtäväorientaatioon, kilpailuorientaatioon, tehtäväilmastoon ja negatiivisesti kilpailuilmastoon. Tässä tutkimuksessa tulokset olivat vastaavia.

TAULUKKO 12. Viihtyvyyssmittarin obliminrotatoitu faktorimatriisi.

muuttujat	Faktori I	h ²
1. Olen hyvä urheilussa...	.82	.67
2 Olen mielestäni parhaimmasta...	.87	.76
3. Olen itsevarma urheilutilanteissa...	.78	.60
4. Olen kyvykkäimpien joukossa...	.85	.72
5. Olen ensimmäisten joukossa...	.77	.60
Ominaisarvo	3.68	

9.3 Tavoiteorientaatiomittari

Tavoiteorientaatiomittari jakautuu kilpailuorientaatiota ja tehtäväorientaatiota mittaaviin osioihin. Tavoiteorientaatiomittari sisältää yhteensä 12 osiota.

9.3.1 Tavoiteorientaatiomittarin reliabiliteetti

Tavoiteorientaatiomittarissa kilpailuorientaatiota mittasivat seuraavat osiot:

Liikuntatunneilla tunnen itseni onnistuneimmaksi
silloin kun:

1. Voitan toiset
2. Olen paras
5. Pärjään paremmin kuin toiset
6. Näytän toisille olevani paras
9. Pärjään sellaisessa, jota toiset eivät osaa
12. Olen selvästi toisia parempi

Kilpailuorientaatiota mittaavien osioiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat välillä .61 ja .76 ja olivat tilastollisesti merkitseviä (taulukko 13). Cronbachin alfa-kerroin oli .93, joten

osiot mittasivat johdonmukaisesti samaa asiaa. Minkään osion poistaminen ei olisi nostanut Cronbachin alfa-kerrointa (taulukko14).

TAULUKKO 13. Kilpailuorientaatiota mittaavien osioiden keskinäiset Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	1	2	5	6	9	12
1						
2	.76**					
5	.71**	.71**				
6	.63**	.71**	.65**			
9	.62**	.61**	.67**	.61**		
12	.63**	.74**	.71**	.73**	.63**	
n= 468-472	p<.01**					

TAULUKKO 14. Kilpailuorientaatiota mittaavien osioiden sisäinen yhdenmukaisuus, Cronbachin alfa-kerroin.

Osio	alfa, jos osio poistetaan
1	.91
2	.91
5	.91
6	.91
9	.92
12	.91
n=467	Alfa= .93

Tavoiteorientaatiomittarin kilpailuorientaatiota mittaavat osiot korreloivat korkeasti kilpailuorientaation summamuuttujaan ja matalasti tehtäväorientaation summamuuttujaan (taulukko 15)

TAULUKKO 15. Kilpailuorientaatioon kuuluvien osioiden korrelaatiot tehtävä- ja kilpailuorientaation summamuuttujiin.

Osio	Tehtäväorientaatio	Kilpailuorientaatio
1	.23**	.85**
2	.16**	.89**
5	.33**	.87**
6	.13**	.85**
9	.27**	.83**
12	.18**	.87**
n=465-467	p<.01**	

Tavoiteorientaatiomittarissa tehtäväorientaatiota mittasivat seuraavat osiot:

Liikuntatunneilla tunnen itseni onnistuneimmaksi silloin kun:

3. Yritän kovasti
4. Huomaan todella kehittyväni
7. Voitan vaikeudet
8. Onnistun sellaisessa, mitä en ole aikaisemmin osannut
10. Teen kaikkeni parhaan kykyni mukaan
11. Saavutan itselleni asettaman tavoitteen

Tavoiteorientaatiota mittaavien osioiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat välillä .41 ja .65 (taulukko 16) ja olivat tilastollisesti merkitseviä. Osiot olivat yhteydessä toisiinsa.

Cronbachin alfa-kerroin oli .87 eikä minkään osion poistaminen olisi nostanut kerrointa ja osiot mittasivat johdonmukaisesti samaa asiaa (taulukko 17).

TAULUKKO 16. Tehtäväorientaatiota mittaavien osioiden keskinäiset Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	3	4	7	8	10	11
3						
4	.53**					
7	.46**	.53**				
8	.41**	.63**	.65**			
10	.64**	.47**	.43**	.43**		
11	.50**	.56**	.50**	.57**	.57**	
n=467-472		p<.01**				

TAULUKKO 17. Tehtäväorientaatiota mittaavien osioiden sisäinen yhdenmukaisuus, Cronbachin alfa-kerroin.

Osio	Alfa, jos osio poistetaan
3	.85
4	.84
7	.85
8	.84
10	.85
11	.84
N = 466	alfa = .87

Tavoiteorientaatiomittarin tehtäväorientaatiota mittaavat osiot korreloivat korkeasti tehtäväorientaation summamuuttujiin ja matalasti kilpailuorientaation summamuuttujiin (taulukko 18).

TAULUKKO 18. Tehtäväorientaatioon kuuluvien osioiden korrelaatiot tehtävä- ja kilpailuorientaation summamuuttujiin.

Osio	Tehtäväorientaatio	Kilpailuorientaatio
3	.75**	.05
4	.80**	.24**
7	.77**	.33**
8	.80**	.30**
10	.76**	.02
11	.79**	.22**
n= 465-467	p<.01**	

Tavoiteorientaation sisäistä yhdenmukaisuutta voidaan pitää hyvänä, koska Cronbachin alfa-kertoimet olivat korkeita, kilpailuorientaation ulottuvuudessa .93 ja tehtäväorientaation ulottuvuudessa .87. mittarin luotettavuutta todistaa sekin, että kilpailu- ja tehtäväorientaatiota mittaavat osiot korreloivat erittäin merkittävästi vastaaviin summamuuttujiin. Tehtävä- ja kilpailuorientaation välinen korrelaatio oli .25. Ristikkäin korrelointi oli alhaista (taulukko 19)

TAULUKKO 19. Kilpailu- ja tehtäväorientaatiota mittaavien osioiden väliset Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	3	4	7	8	10	11
1	.07	.19**	.29**	.26**	.06	.22**
2	-.01	.18**	.25**	.24**	-.05	.11*
5	.12**	.34**	.35**	.37**	.09*	.27**
6	.01	.11*	.26**	.17**	-.07	.10*
9	.09	.23**	.32**	.28**	.08	.23**
12	-.02	.20**	.71**	.21**	-.03	.20**
n=467-472	p<.001***		p<.01**		p<.05*	

9.3.2 Tavoiteorientaatiomittarin validiteetti

Faktorianalyysin mukaan tavoiteorientaatiomittarilla oli selkeä kahden faktorin rakenne (taulukko 20). Faktori yksi mittaa kilpailuorientaatiota ja faktori kaksi mittaa tehtäväorientaatiota. Kaksi faktoria selittivät 67,9 % tavoiteorientaation kokonaisvariانسista. Faktorit korreloivat pienesti toisiinsa (.23), joten tavoiteorientaatiomittaria voidaan pitää pätevänä.

TAULUKKO 20. Tavoiteorientaatiomittarin obliminrotatoitu faktorimatriisi.

Muuttujat	Faktori I	Faktori II	h ²	
Kilpailuorientaatio				
1. Voitan...	.81	.22	.66	
2. Olen paras	.87	.14	.77	
5. Pärjään paremmin kuin...	.85	.33	.74	
6. Näytän toisille...	.81	.10	.66	
9. Pärjään, toiset eivät osaa...	.75	.26	.57	
12. Olen toisia parempi...	.84	.15	.71	
Tehtäväorientaatio				
3. Yritän...	.00	.71	.52	
4. Huomaan kehittyväni...	.25	.75	.57	
7. Voitan vaikeudet...	.34	.70	.52	
8. Onnistun, aikaisemmin osannut...	.31	.74	.57	
10. Teen parhaan kykyeni...		.00	.72	.54
11. Saavutan tavoitteen...	.22	.74	.56	
Ominaisarvot		5.13	3.01	8.14

9.4 Motivaatioilmastomittari

Motivaatioilmastomittari sisälsi 29 osiota, jotka jakautuivat tehtävä- ja kilpailuilmastoon. Tehtäväilmastoa mittasi 15 osiota ja kilpailuilmastoa 14 osiota.

9.4.1 Motivaatioilmastomittarin reliabiliteetti

Tehtäväilmastoa mittasivat seuraavat osiot:

1. Liikuntatunneilla oppilaat ovat tyytyväisiä silloin, kun yrittävät parhaansa
4. Liikuntatunneilla jokainen oppilas osallistuu tärkeällä tavalla tunnin kulkuun
6. Liikunnanopettaja kannustaa oppilaita kehittämään niitä liikuntataitoja, joissa he eivät ole hyviä
7. Liikuntatunneilla oppilaat auttavat toisiaan oppimaan
10. Jokainen oppilas tuntee itsensä tärkeäksi urheillessaan liikuntatunneilla
12. Liikunnanopettaja huolehtii, että oppilaat kehittävät niitä liikuntataitoja,
13. Oppilaat tuntevat onnistuneensa silloin, kun he kehittyvät liikuntataidoissa joissa he eivät ole hyviä
16. Opettajan mielestä jokaisella oppilaalla on tärkeä tehtävä liikuntatunnilla
18. Liikuntatunnilla on tärkeintä mennä eteenpäin jokaisella taitoalueella
19. Opettaja on tyytyväinen silloin, kun yritämme kovasti
21. Riippumatta taitotasosta jokaisella oppilaalla on tärkeä tehtävä liikuntatunnilla
22. Oppilaat auttavat toisiaan tulemaan yhä paremmiksi liikuntataidoissa
24. Liikunnanopettaja kannustaa oppilasta yrittämään aina parhaansa
25. Oppilaat ”puhaltavat yhteen hiileen” liikuntatunneilla
28. Opettaja kannustaa oppilaita auttamaan toisiaan liikuntatunneilla

Tehtäväilmastoa mittaavien osioiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat välillä .15 ja .55 (taulukko 21). Osioiden välillä havaittiin yhteyttä. Kaikki tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä. Cronbachin alfa-kerroin oli .87, joten osiot mittasivat johdonmukaisesti samaa asiaa. Minkään osion poistaminen ei olisi nostanut alfa-kerrointa (taulukko 22).

TAULUKKO 21. Tehtävällmastoaa mittaavien osioiden keskinäiset ja summamuuttujien Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	1	4	6	7	10	12	13	16
1								
4	.27**							
6	.22**	.25**						
7	.19**	.31**	.26**					
10	.30**	.43**	.35**	.37**				
12	.22**	.20**	.48**	.19**	.31**			
13	.41**	.27**	.25**	.25**	.34**	.27**		
16	.27**	.32**	.38**	.29**	.38**	.33**	.27**	
18	.32**	.22**	.32**	.19**	.25**	.28**	.32**	.32**
19	.30**	.24**	.27**	.19**	.20**	.23**	.38**	.34**
21	.23**	.31**	.27**	.33**	.36**	.29**	.34**	.55**
22	.24**	.23**	.31**	.55**	.34**	.31**	.22**	.30**
24	.24**	.20**	.40**	.22**	.24**	.36**	.37**	.34**
25	.19**	.33**	.30**	.46**	.40**	.19**	.15**	.24**
28	.28**	.26**	.39**	.38**	.35**	.36**	.30**	.34**

Osio	18	19	21	22	24	25	28
18							
19	.36**						
21	.28**	.34**					
22	.18**	.19**	.32**				
24	.32**	.39**	.40**	.27**			
25	.14**	.14**	.26**	.48**	.22**		
28	.30**	.27**	.33**	.38**	.39**	.38**	

n=456-472	p<.01**						
-----------	---------	--	--	--	--	--	--

TAULUKKO 22. Tehtävääilmastoa mittaavien osioiden sisäinen yhdenmukaisuus, Cronbachin alfa-kerroin.

Osio	Alfa, jos osio poistetaan
1	.86
4	.86
6	.86
7	.86
10	.85
12	.86
13	.86
16	.86
18	.86
19	.86
21	.86
22	.86
24	.86
25	.86
28	.86
N = 427	alfa = .87

Motivaatioilmastomittarin tehtävääilmastoa mittaavat osiot korreloivat positiivisesti tehtävääilmaston summamuuttujaan ja negatiivisesti kilpailuilmaston summamuuttujaan (taulukko 23)

TAULUKKO 23. Tehtävämastoon kuuluvien osioiden korrelaatiot tehtävä- ja kilpailuilmaston summamuuttujiin.

Osio	Tehtävämasto	Kilpailuilmasto
1	.50**	-.22**
4	.56**	-.17**
6	.63**	-.26**
7	.61**	-.24**
10	.65**	-.33**
12	.59**	-.24**
13	.48**	-.31**
16	.66**	-.32**
18	.54**	-.15**
19	.53**	-.35**
21	.65**	-.32**
22	.63**	-.25**
24	.60**	-.42**
25	.58**	-.22**
28	.57**	-.34**
n=423-433		p<.01**

Kilpailuilmastoa mittasivat seuraavat osiot:

2. Liikunnanopettaja hermostuu, jos oppilas tekee virheitä suorituksissaan
3. Liikunnanopettaja suosii joitain oppilaita toisten kustannuksella
5. Liikuntatunneilla muut haukkuvat sellaista oppilasta, joka pärjää muita paremmin
8. Opettaja haukkuu oppilaita, jos nämä metelöivät liikuntatunnilla
9. Liikunnanopettaja jakaa huomiota vain parhaille urheilijoille
11. On tärkeää osoittaa opettajalle, että on parempi kuin muut
14. Liikunnanopettaja haukkuu oppilaita, jos he tekevät virheitä suorituksissaan
15. Liikunnanopettaja suosii joitain oppilaita enemmän kuin toisia
17. Liikunnanopettaja kehuu oppilaita vain silloin, kun nämä pärjäävät paremmin kuin toiset
20. Opettaja antaa ymmärtää, keitä hän pitää parhaina oppilaina liikuntatunneilla
23. Liikunnanopettaja huomioi vain lahjakkaita oppilaita
26. Jos oppilas tekee pelissä virheitä, hänet otetaan pois pelistä

27. Liikunnanopettaja kannustaa vain niitä oppilaita, jotka ovat saaneet parhaat tulokset liikuntasuorituksissa

29. Liikuntatunneilla oppilaat pelkäävät tekevänsä virheitä

Kilpailuilmastoa mittaavien osioiden väliset korrelaatiokertoimet vaihtelivat välillä .07 ja .62 (taulukko 24). Korrelaatiokertoimet olivat tilastollisesti merkitseviä ja Cronbachin alfa-kerroin .88 osoitti osioiden mittaavan samaa asiaa. Minkään yksittäisen osion poistaminen ei olisi korottanut alfa-kerrointa (taulukko 25).

TAULUKKO 24. Kilpailuilmastoa mittaavien osioiden keskinäiset ja summamuuttujien Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	2	3	5	8	9	11	14	15
2								
3	.39**							
5	.19**	.28**						
8	.34**	.33**	.24**					
9	.42**	.51**	.28**	.40**				
11	.07	.18**	.17**	.15**	.16**			
14	.45**	.45**	.32**	.39**	.51**	.21**		
15	.33**	.61**	.23**	.37**	.62**	.18**	.48**	
17	.33**	.38**	.35**	.30**	.49**	.35**	.40**	.41**
20	.28**	.47**	.24**	.30**	.53**	.17**	.33**	.57**
23	.34**	.50**	.25**	.36**	.62**	.22**	.45**	.56**
26	.24**	.27**	.19**	.22**	.29**	.16**	.34**	.21**
27	.33**	.40**	.21**	.30**	.52**	.13**	.43**	.45**
29	.21**	.21**	.22**	.25**	.29**	.19**	.25**	.22**

Osio	17	20	23	26	27	29
17						
20	.43**					
23	.48**	.54**				
26	.23**	.19**	.36**			
27	.44**	.50**	.59**	.38**		
29	.23**	.18**	.26**	.27**	.20**	

n=457-471	p<.01**					
-----------	---------	--	--	--	--	--

TAULUKKO 25. Kilpailuilmastoa mittaavien osioiden sisäinen yhdenmukaisuus, Cronbachin alfa-kerroin.

Osio	Alfa, jos osio poistetaan
2	.87
3	.87
5	.87
8	.87
9	.86
11	.88
14	.87
15	.86
17	.87
20	.87
23	.86
26	.88
27	.87
29	.88
N=423	Alfa = .88

Motivaatioilmastomittarin kilpailuilmastoa mittaavat osiot korreloivat positiivisesti kilpailuilmaston summamuuttujaan ja negatiivisesti tehtäväilmaston summamuuttujaan (taulukko 26).

TAULUKKO 26. Kilpailuilmastoon kuuluvien osioiden korrelaatiot tehtävä- ja kilpailuilmaston summamuuttujiin.

Osio	Tehtäväilmasto	Kilpailuilmasto
2	-.31**	.57**
3	-.32**	.68**
5	-.18**	.50**
8	-.23**	.59**
9	-.38**	.76**
11	-.08	.42**
14	-.36**	.62**
15	-.40**	.66**
17	-.31**	.69**
20	-.33**	.67**
23	-.41**	.77**
26	-.23**	.52**
27	-.39**	.69**
29	-.11*	.49**
n=423-433	p<.001***	p<.01**
		p<.05*

Motivaatioilmastomittarin sisäistä yhdenmukaisuutta voidaan pitää hyvänä, koska Cronbachin alfa-kertoimet olivat korkeita, tehtäväilmaston ulottuvuudessa oli .87 ja kilpailuilmaston ulottuvuudessa .88. Lisäksi mittarin luotettavuutta todistaa kilpailu- ja tehtäväilmastoa mittaavien osioiden korreloiminen merkitsevästi vastaaviin summamuuttujiin. Kilpailu- ja tehtäväilmaston välinen korrelaatio oli -.46. Ristikkäin korrelointi oli alhaista (taulukko 27).

TAULUKKO 27. Kilpailu- ja tehtävämastoa mittaavien osioiden väliset Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet.

Osio	1	4	6	7	10	12	13	16
2	-.16**	-.11*	-.17**	-.13**	-.26**	-.20**	-.22**	-.20**
3	-.19**	-.16**	-.21**	-.18**	-.27**	-.18**	-.20**	-.23**
5	-.12*	-.13**	-.04	-.05	-.10*	-.08	-.15**	-.12**
8	-.13**	-.07	-.14**	-.09*	-.18**	-.14**	-.11*	-.17**
9	-.21**	-.15**	-.26**	-.24**	-.31**	-.25**	-.21**	-.24**
11	-.03	-.01	-.08	-.05	-.02	.02	-.06	-.07
14	-.19**	-.12**	-.23**	-.13**	-.22**	-.17**	-.31**	-.23**
15	-.20**	-.19**	-.26**	-.23**	-.30**	-.19**	-.19**	-.29**
17	-.14**	-.08	-.20**	-.21**	-.23**	-.18**	-.24**	-.19**
20	-.12**	-.14**	-.21**	-.25**	-.24**	-.18**	-.18**	-.20**
23	-.19**	-.14**	-.23**	-.24**	-.27**	-.23**	-.30**	-.29**
26	-.09	-.07	-.08	-.13**	-.10*	-.05	-.29**	-.16**
27	-.17**	-.11*	-.25**	-.18**	-.23**	-.17**	-.27**	-.28**
29	-.08	-.12*	-.02	-.02	-.10*	-.01	-.07	-.07

Osio	18	19	21	22	24	25	28
2	-.13**	-.22**	-.19**	-.21**	-.26**	-.11*	-.19**
3	-.10*	-.23**	-.19**	-.17**	-.29**	-.16**	-.29**
5	-.10*	-.12**	-.14**	-.09	-.17**	-.08	-.15**
8	-.10*	-.18**	-.13**	-.10*	-.17**	-.17**	-.14**
9	-.11*	-.28**	-.19**	-.18**	-.34**	-.18**	-.29**
11	.03	-.07	-.10*	-.07	-.10*	-.00	-.08
14	-.15**	-.34**	-.22**	-.13**	-.42**	-.11*	-.16**
15	-.16**	-.26**	-.26**	-.21**	-.34**	-.19**	-.33**
17	-.09	-.14**	-.20**	-.22**	-.29**	-.14**	-.23**
20	-.03	-.18**	-.28**	-.21**	-.25**	-.23**	-.32**
23	-.18**	-.34**	-.31**	-.22**	-.41**	-.19**	-.28**
26	-.14**	-.30**	-.19**	-.08	-.28**	-.07	-.13**
27	-.21**	-.36**	-.28**	-.18**	-.41**	-.15**	-.25**
29	-.03	-.13**	-.07	-.00	-.07	-.08	-.00

n=456-472	p<.001***	p<.01**	p<.05*
-----------	-----------	---------	--------

9.4.2 Motivaatioilmastomittarin validiteetti

Faktoriansalyysin mukaan motivaatioilmastomittarilla oli selkeä kahden faktorin rakenne (taulukko 28) Faktori yksi mittaa kilpailuilmastoa ja faktori kaksi mittaa tehtävämastoa. Kaksi faktoria selittivät 33,9 % motivaatioilmaston kokonaisvarianssista. Faktorit korreloivat negatiivisesti (-.45) toisiinsa, joten mittaria voidaan pitää pätevänä.

TAULUKKO 28. Motivaatioilmastomittarin obliminrotatoitu faktorimatriisi.

Muuttujat	Faktori I	Faktori II	h2
Kilpailuilmasto			
2. Liikunnanopettaja hermostuu...	.55	-.33	.31
3. Liikunnanopettaja suosii...	.67	-.34	.45
5. Liikuntatunneilla muut haukkuvat...	.41	-.19	.16
8. Opettaja haukkuu...	.52	-.22	.27
9. Liikunnanopettaja jakaa...	.77	-.39	.59
11. On tärkeää osoittaa...	.30	-.00	.00
14. Liikunnanopettaja haukkuu...	.69	-.36	.47
15. Liikunnanopettaja suosii...	.71	-.39	.51
17. Liikunnanopettaja kehuu...	.62	-.30	.38
20. Opettaja antaa ymmärtää...	.64	-.34	.41
23. Liikunnanopettaja huomioi...	.76	-.45	.59
26. Jos oppilas tekee virheitä...	.44	-.26	.20
27. Liikunnanopettaja kannustaa...	.67	-.40	.45
29. Liikuntatunneilla oppilaat...	.38	-.00	.16
Tehtäväilmasto			
1. Liikuntatunneilla oppilaat...	-.21	.46	.22
4. Liikuntatunneilla jokainen...	-.15	.49	.25
6. Liikunnanopettaja kannustaa...	-.31	.58	.34
7. Liikuntatunneilla oppilaat...	-.20	.56	.32
10. Jokainen oppilas tuntee...	-.32	.62	.39
12. Liikunnanopettaja huolehtii...	-.31	.55	.30
13. Oppilaat tuntevat onnistuneensa...	-.32	.52	.28
16. Opettajan mielestä jokaisella...	-.32	.63	.40
18. Liikuntatunnilla on tärkeintä...	-.16	.49	.24
19. Opettaja on tyytyväinen silloin...	-.37	.50	.28
21. Riippumatta taitotasosta...	-.33	.61	.37
22. Oppilaat auttavat toisiaan...	-.24	.57	.33
24. Liikunnanopettaja kannustaa...	-.48	.57	.39
25. Oppilaat puhaltavat yhteen...	-.22	.52	.27
28. Opettaja kannustaa oppilaita...	-.36	.62	.39
Ominaisarvo	8.31	2.78	11.09

9.5. Mittareiden osioiden jakaumien vinous

Mittareiden osioiden jakaumien vinoutta tutkimme Kolmogorov-Smirnovin testillä. Vinoutta tutkiessamme havaitsimme, että viihtyvyyden ($p=.051$), kilpailuorientaation ($p=.068$), tehtäväilmaston ($p=.338$) ja kilpailuilmaston ($p=.113$) osioiden jakaumat eivät olleet vinoja. Sen sijaan koetun pätevyyden ja tehtäväorientaation osioiden jakaumat olivat vinoja (liitteet 3 ja 5). Vinoumat saattoivat johtua suuresta kohdejoukosta ($n=506$)

10. TULOKSET

Tarkastelimme t-testin avulla muuttujien keskiarvoja ja keskihajontoja sekä sukupuolten välisiä eroja eri muuttujien suhteen.

10.1 Koululaisten viihtyminen, tavoiteorientaatio, motivaatioilmasto ja koettu pätevyys

Taulukossa (taulukko 29) keskiarvojen sarakkeessa suluissa oleva luku kertoo muuttujan keskiarvon suhteutettuna kysymysten lukumäärään. Näin laskettu keskiarvojen teoreettinen minimiarvo on yksi ja maksimiarvo viisi.

Sukupuolittain tarkasteltuna tulokset erosivat tytöillä ja pojilla tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p=.000$) kilpailuorientaation ja kilpailuilmaston kohdalla (taulukko 29). Myös tavoiteorientaation kokemisessa havaittiin tilastollisesti merkitsevää eroa ($p=.001$). Sen sijaan tehtäväilmastossa, koetussa pätevyudessa ja viihtymisen tasossa ei tyttöjen ja poikien välillä ollut tilastollista merkitsevyyttä. Tulokset tukivat Jaakkolan ja Sepposen (1997) tuloksia lukuunottamatta tehtäväorientaatiota, jossa ei heidän tutkimuksessaan ilmennyt sukupuolien välillä eroa.

Keskiarvojen mukaan oppilaiden viihtymisen taso oli melko korkea, sillä poikien (4.02) ja tyttöjen (4.07) arvot ovat lähellä maksimiarvoa viisi (taulukko 29). Tavoiteorientaatiota tarkasteltaessa, huomattiin poikien (3.17) olevan kilpailuorientoituneempia kuin tyttöjen (2.54). Motivaatioilmaston osalta sekä pojat että tytöt kokivat tehtäväilmastossa toimimisen selvästi mielekkäämmäksi kuin kilpailuilmastossa toimimisen. Tytöt kokivat tehtäväilmastossa toimimisen mielekkäämmäksi kuin pojat ja vastaavasti kilpailuilmastossa pojat olivat tyttöjä kilpailullisempia. Koetun pätevyyden taso oli pojilla hieman tyttöjä korkeampi, mutta erolla oli vain vähän tilastollista merkitystä ($p=.120$).

TAULUKKO 29. Koululaisten sukupuolittaiset erot viihtymisessä, kilpailu- ja tehtäväorientaatioissa, kilpailu- ja tehtäväilmastossa ja koetussa pätevyudessa sekä keskiarvot ja keskihajonnat (t-testi)

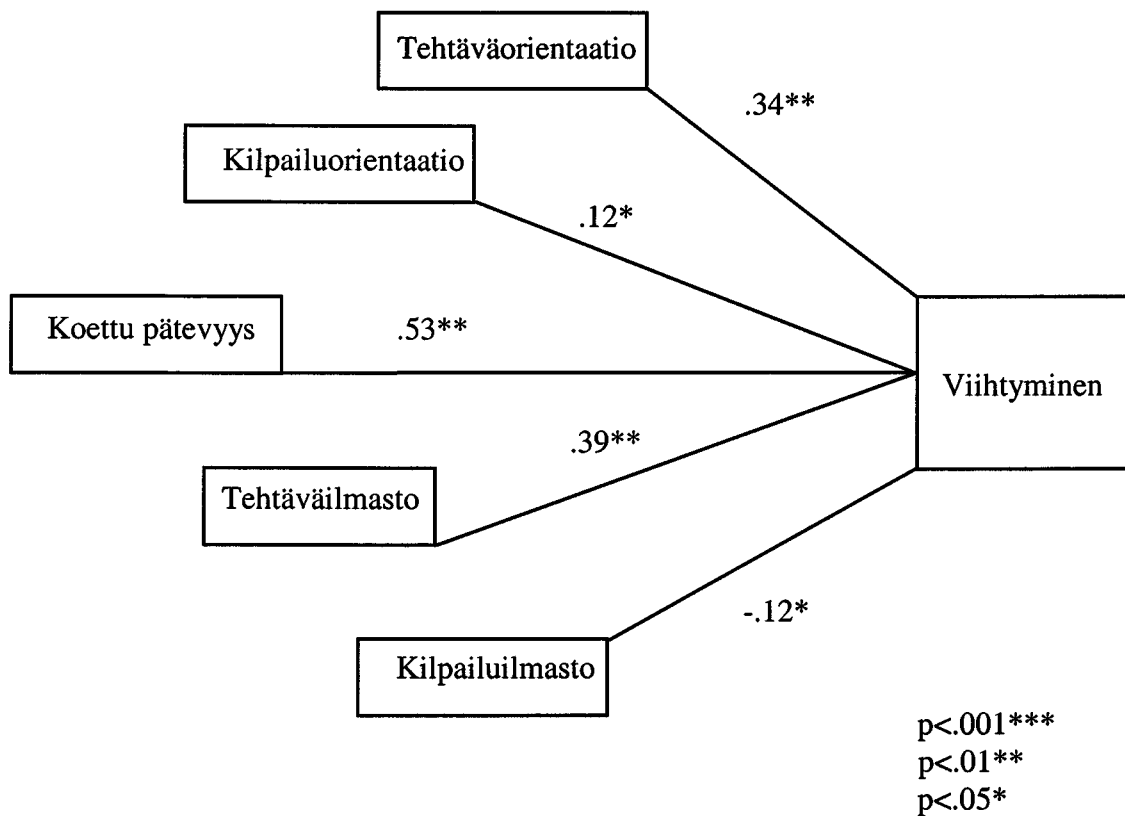
Muuttujat	n	ka	kh	t-testi	p-arvo
Viihtyminen					
pojat	202	16.06 (4.02)	3.18	.60	.552
tytöt	162	16.27 (4.07)	3.24		
Kilpailuorientaatio					
pojat	238	19.04 (3.17)	6.40	6.34	.000
tytöt	229	15.24 (2.54)	6.54		
Tehtäväorientaatio					
pojat	236	23.61 (3.94)	4.74	-3.23	.001
tytöt	230	25.03 (4.17)	4.73		
Kilpailuilmasto					
pojat	219	29.23 (2.09)	8.49	4.10	.000
tytöt	214	25.92 (1.85)	8.31		
Tehtäväilmasto					
pojat	214	71.53 (4.77)	8.42	-1.29	.197
tytöt	217	72.55 (4.81)	7.91		
Koettu pätevyys					
pojat	202	13.89 (2.78)	4.95	-1.56	.12
tytöt	163	14.69 (2.94)	4.73		

Tulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia tavoiteorientaation osalta, sillä pojat olivat kilpailuorientoituneempia kuin tytöt (Duda 1989; White & Duda 1994). Taitojensa kehittäminen on tärkeää sekä tytöille että pojille, mutta pojat kokevat suurempaa tarvetta vertailla suorituksiaan muiden kanssa. Tytöt olivat tunneilla selvästi tehtäväsuuntautuneita.

Tulosten mukaan poikien liikuntatunneilla vallitseva ilmasto oli enemmän kilpailullinen kuin tyttöjen tunneilla. Tämän selittää poikien vahvempi kilpailuorientoituminen, jota ilmeisesti vahvistetaan kasvatuksen eri vaiheissa vanhempien, kavereiden ja mahdollisen seuratoiminnan yhteydessä.

10.2 Tehtävä- ja kilpailu orientaation, tehtävä- ja kilpailuilmaston sekä koetun pätevyyden yhteydet viihtyvyyteen.

Tarkastelimme korrelaatiokertoimien avulla muuttujien välisiä yhteyksiä. Viihtymiseen vahvimmin korreloi tutkimistamme päämuuttujista koettu pätevyys (kuvio 5) , joiden välinen korrelaatiokerroin oli .53. Vähiten viihtymiseen korreloi kilpailuilmasto (-.12), joiden välinen korrelaatiokerroin oli negatiivinen. Samoin sukupuolittain tarkasteltaessa suurimmat eroavaisuudet poikien (taulukko 30) ja tyttöjen (taulukko 32) välillä ilmeni viihtyvyyden ja kilpailuilmaston korrelaatiokertoimissa. Tytöt (-.23) kokivat kilpailuilmaston vaikuttavan negatiivisemmin viihtyvyyteen kuin pojat (-.04). Lisäksi tytöt (.63) kokivat voimakkaampaa yhteyttä koetun pätevyyden ja viihtyvyyden välillä kuin pojat (.47).

KUVIO 5. Keskeisten muuttujien väliset korrelaatiot .

TAULUKKO 30. Keskeisten muuttujien väliset korrelaatiot pojilla.

Osio	1	2	3	4	5	6
1 Viihtyminen						
2 Kilpailuorientaatio		.13				
3 Tehtäväorientaatio		.36**	.39**			
4 Kilpailuilmasto		-.04	.22**	-.19**		
5 Tehtäväilmasto		.35**	.04	.32**	-.33**	
6 Koettu pätevyys		.47**	.15*	.31**	-.17*	.23**
N=172-233		p<.05*	p<.01**			

Poikien viihtyvyyttä selittävään malliin mahtuivat koettu pätevyys, tehtäväorientaatio ja tehtäväilmasto (taulukko 31). Selittävien muuttujien yhteinen selitysosuus viihtyvyyden varianssista oli 30%. Regressioanalyysi osoitti, että koettu pätevyys ennusti pojilla parhaiten viihtyvyyttä. toiseksi eniten viihtyvyyttä ennusti tehtäväorientaatio ja kolmanneksi eniten tehtäväilmasto. Kilpailuorientaatio ja kilpailuilmasto eivät mahtuneet malliin. Malli oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.

TAULUKKO 31. Selitysosuudet pojilla.

selittävät muuttujat	BETA	p-arvo	kumuloituva selitysosuus
koettu pätevyys	.34	.000	.20
tehtäväorientaatio	.24	.001	.27
tehtäväilmasto	.17	.002	.30

TAULUKKO 32. Keskeisten muuttujien väliset korrelaatiot tytöillä.

Osio	1	2	3	4	5	6
1 Viihtyminen						
2 Kilpailuorientaatio	.15					
3 Tehtäväorientaatio	.30**	.23**				
4 Kilpailuilmasto	-.23**	.26**	-.34**			
5 Tehtäväilmasto	.45**	-.18**	.39**	-.58**		
6 Koettu pätevyys	.63**	.14	.34**	-.25**	.36**	
N=140-229		p<.05*	p<.01**			

Tyttöjen viihtyvyyttä selittävään malliin mahtuivat koettu pätevyys ja tehtäväilmasto (taulukko 33). Selittävien muuttujien yhteinen selitysosuus viihtyvyyden varianssista oli 45%. Regressioanalyysi osoitti, että koettu pätevyys ennusti parhaiten viihtyvyyttä myös tytöillä. Seuraavaksi eniten viihtyvyyttä ennusti tehtäväilmasto. Kilpailuorientaatio, kilpailuilmasto ja tehtäväorientaatio eivät mahtuneet malliin. Malli oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.

TAULUKKO 33. Selitysosuudet tytöillä.

selittävät muuttujat	BETA	p-arvo	kumuloituva selitysosuus
koettu pätevyys	.52	.000	.39
tehtäväilmasto	.26	.000	.45

Merkittävää tuloksissa oli se, että sekä tytöillä että pojilla eniten viihtyvyyttä selitti koettu pätevyys. Lisäksi koetun pätevyyden selitysosuus oli tytöillä huomattavasti suurempi kuin pojilla. Tyttöjen selitysmalliin ei mahtunut tehtäväorientaatio, mutta pojilla mahtui. Näinollen pojilla tehtäväorientaatio on viihtyvyyttä liikuntatunnilla selitettäessä tärkeämpi kuin tytöillä.

Viihtyvyyttä muuttujistamme eniten selitti koettu pätevyys, joten oppilaat viihtyivät tunneilla tuntiessaan pätevyyttä. Tyttöillä koettu pätevyys (.63) selitti viihtyvyyttä enemmän kuin pojilla (.47), joten tytöt saattavat tarvita enemmän palautetta viihtyäkseen liikuntatunneilla.

Tehtäväorientaation ja viihtyvyyden välillä havaittiin merkittävä selittävä yhteys sekä tyttöillä että pojilla. Sen sijaan kilpailuorientaation selitysosuudesta vain tyttöjen ja poikien yhteinen oli tilastollisesti melkein merkitsevä (.12) ja erikseen ne eivät selittäneet viihtyvyyttä tilastollisesti merkitsevästi. Tavoiteorientaation yhteydessä viihtyvyyteen voidaan todeta tehtäväorientaation selittävän viihtyvyyttä huomattavasti kilpailuorientaatiota enemmän. Sukupuolittain tarkasteltaessa pojilla (.36) tehtäväorientaatio selitti viihtyvyyttä hieman tyttöjä (.30) enemmän. Pojat ovat tavoiteorientaatioltaan kilpailullisempia, mutta silti tehtäväorientoituminen selitti viihtyvyyttä pojilla tyttöjä enemmän. Tämä saattaa johtua siitä, että pojat pelkäävät tilanteita, joissa heillä on mahdollisuus julkisesti hävitä toiselle.

Tilastollisesti merkitsevä yhteys havaittiin viihtyvyyden ja tehtäväilmaston välillä sekä tyttöillä että pojilla. Kilpailuilmaston selitysosuudessa oli suuria eroavaisuuksia: Yhteisesti pojilla ja tyttöillä kilpailuilmasto selitti viihtyvyyttä melkein merkitsevästi (-.12), tyttöillä merkitsevästi (-.23) ja pojilla (-.04) yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Motivaatioilmastoista viihtymistä enemmän selitti tehtäväilmasto (.39) kilpailuilmaston yhteyden ollessa negatiivinen. Tyttöillä (.45) tehtäväilmasto selitti viihtyvyyttä enemmän kuin pojilla (.35), mikä yleensä selitetään poikien kilpailullisemmalla orientoitumisella. Tässä mittauksessa tämä ei pitänyt paikkaansa, sillä pojilla tehtäväorientaatio selitti viihtyvyyttä tyttöjä enemmän. Sen sijaan kilpailu ilmasto selitti viihtyvyyttä negatiivisesti tyttöillä selvästi enemmän kuin pojilla joten tulosten mukaan pojat ovat motivaatioilmastollisesti tyttöjä kilpailullisempia

Tilastollisesti merkitsevät yhteydet havaittiin tehtäväorientaation ja tehtäväilmaston välillä sekä pojilla että tyttöillä. Kilpailuorientaation selitysosuudessa tyttöillä ja pojilla yhteisesti havaittiin merkitsevä yhteys kilpailuilmastoon, mutta ei tehtäväilmastoon. Tyttöillä erikseen molemmat ilmastoulottuvuudet olivat tilastollisesti merkitseviä, mutta pojilla vain kilpailuilmasto korreloi tilastollisesti merkitsevästi kilpailuorientaatioon. Tulosten mukaan tytöt haluavat toimia poikia enemmän tehtäväilmastossa. Kilpailuorientoituneet tytöt eivät halua toimia tehtäväilmastossa, mutta vastaavasti pojille ilmastolla ei ole merkitystä.

Tehtäväorientaatio korreloi hyvin voimakkaasti (.36) tehtävääilmastoon (taulukko 34) ja negatiivisesti (-.29) kilpailuilmastoon. Kilpailuorientaatio korreloi vastaavasti voimakkaasti kilpailuilmastoon (.28) ja negatiivisesti tehtävääilmastoon (-.08). Tyttöillä tehtäväorientaation ja tehtävääilmaston välinen korrelaatio oli korkeampi kuin pojilla sekä samoin kilpailuorientaation ja kilpailuilmaston korrelaatio. Tyttöillä tehtäväorientaation ja kilpailuilmaston välinen korrelaatio oli negatiivisempi (-.34) kuin pojilla (-.19) sekä vastaavasti tehtäväorientaation ja tehtävääilmaston korrelaatio tytöillä huomattavan suuri (.39) ja pojilla pienempi (.32).

TAULUKKO 34. Muuttujien väliset korrelaatiot

Osio	1	2	3	4	5	6
1 Viihtyminen						
2 Kilpailuorientaatio		.12*				
3 Tehtäväorientaatio		.34**	.25**			
4 Kilpailuilmasto		-.12*	.28**	-.29**		
5 Tehtävääilmasto		.39**	-.08	.36**	-.46**	
6 Koettu pätevyys		.53**	.16**	.29**	-.18**	.27**
N= 313-462		p<.05*	p<.01**			

10.3 Tavoiteorientaatioprofiilin yhteys viihtyvyyteen

Tutkimme varianssianalyysin avulla korkean ja matalan tehtävä- ja kilpailuorientaation yhteyttä viihtyvyyteen. Muuttujat jaettiin kahteen luokkaan mediaanin kohdalta. Tuloksien minimiarvo on viisi ja maksimiarvo 20.

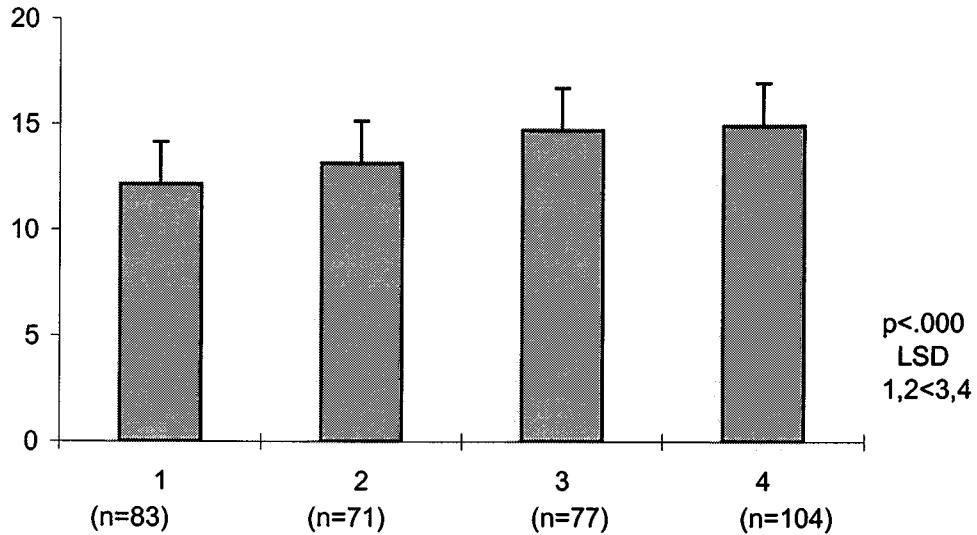
Korkean tehtäväorientaation ja korkean kilpailuorientaation omaavilla oppilailla oli viihtymisen taso korkein (kuvio 6). Matalin viihtymisen taso oli oppilailla, joilla tehtävä- ja

kilpailuorientaation taso oli matala. Myös oppilailta, joilla tehtäväorientaatio oli korkea ja kilpailuorientaatio matala, oli viihtymisen taso korkea.

		Tehtäväorientaatio	
		-	+
Kilpailu- orientaatio	+	13.15 (n=71)	14.95 (n=104)
	-	12.17 (n=83)	14.73 (n=77)

KUVIO 6. Viihtyvyyden taso eri tehtävä- ja kilpailuorientaation luokissa.

Tulosten mukaan tehtäväorientaatiolla on suuri yhteys viihtymisen tasoon. Oppilaan viihtymisen taso on korkea jos hän on tehtäväorientoitunut. Oppilaan ollessa sekä kilpailuorientoitunut, että tehtäväorientoitunut, on hänen viihtymisen tasonsa silti korkea. Vastaavasti tehtäväorientaation ollessa matala, on oppilaan viihtymisen taso myös matala. Näinollen oppilaan viihtymisen tason kannalta merkittävin tekijä tavoiteorientaatiossa oli tehtäväsuuntautunut orientoituminen (kuvio 7).

- 1 = kilpailuorientaatio (-) / tehtäväorientaatio (-)
- 2 = kilpailuorientaatio (+) / tehtäväorientaatio (-)
- 3 = kilpailuorientaatio (-) / tehtäväorientaatio (+)
- 4 = kilpailuorientaatio (+) / tehtäväorientaatio (+)

KUVIO 7. Viihtyvyyden taso eri tehtävä- ja kilpailuorientaation luokissa.

Poikien viihtymisen taso oli korkein tehtäväorientaation ollessa korkea ja kilpailuorientaation ollessa matala (kuvio 8). Vastaavasti matalin taso oli sekä tehtäväorientaation että kilpailuorientaation ollessa matala. Tulosten mukaan korkea tehtäväorientoituminen nostaa viihtymisen tasoa pojilla. Tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä.

		Tehtäväorientaatio	
		-	+
Kilpailuorientaatio	+	13.02 (n=56)	14.91 (n=56)
	-	12.13 (n=52)	15.05 (n=21)

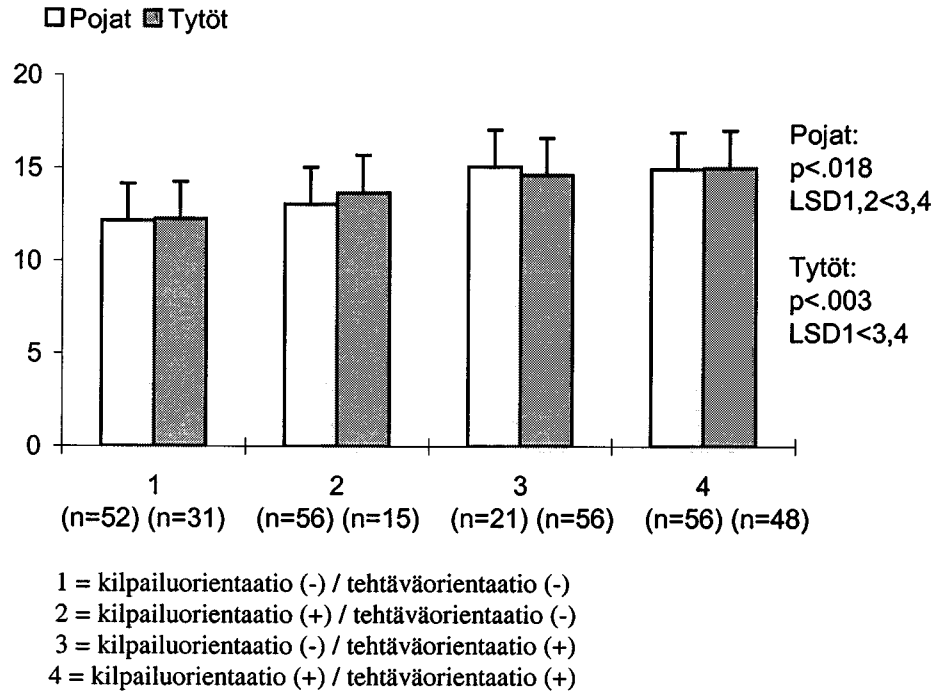
KUVIO 8. Poikien viihtyvyyden taso eri tehtävä- ja kilpailuorientaation luokissa.

Tytöillä viihtymisen tasoon vaikutti vain yhtäaikainen korkea tehtävä- ja kilpailuorientoituminen tai vain yhtäaikainen matala tehtävä- ja kilpailuorientoituminen (kuvio 9). Muilla luokilla ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä.

		Tehtäväorientaatio	
		-	+
Kilpailu- orientaatio	+	13.67 (n=15)	15.00 (n=48)
	-	12.23 (n=31)	14.61 (n=56)

KUVIO 9. Tyttöjen viihtyvyyden taso eri tehtävä- ja kilpailuorientaation luokissa.

Tulokset osoittavat, että tavoiteorientaatio vaikuttaa viihtymisen tasoon tytöillä ja pojilla eri tavoin (kuvio 10). Pojilla korkea tehtäväorientoituminen selvästi nostaa viihtymisen tasoa ja korkea kilpailuorientoituminen taas laskee tasoa. Tytöillä yhteys ei ollut yhtä selkeä. Heillä viihtymisen tasossa on tilastollisesti merkitsevää eroa vain seuraavissa tapauksissa: samanaikainen korkea tehtävä- ja kilpailu orientoituminen tai samanaikainen matala tehtävä- ja kilpailu orientoituminen. Jälkimmäisessä tapauksessa viihtymisen taso oli korkeampi kuin edellämaitussa.

KUVIO 10. Oppilaiden viihtymisen taso eri tehtävä- ja kilpailuorientaation luokissa.

Verrattaessa koetun pätevyuden profiilin ja tehtäväorientaatioprofiilin yhteyksiä viihtyvyyteen, todettiin oppilaiden kokevan korkeinta viihtymisen tasoa (16.54) tehtäväorientaation ollessa korkea ja koetun pätevyuden alhainen (kuvio 11). Viihtymisen taso oli matalin (13.67) luokassa, jossa tehtäväorientaatio oli matala ja myös koettu pätevyys matala.

		Tehtäväorientaatio	
		-	+
Koettu- pätevyys	+	14.81 (n=31)	16.15 (n=68)
	-	13.67 (n=33)	16.54 (n=46)

KUVIO 11. Viihtyvyys eri koetun pätevyuden ja tehtäväorientaation luokissa.

Verrattaessa koetun pätevyyden profiilin ja kilpailuorientaatioprofiilin yhteyksiä viihtyvyyteen, havaittiin, että korkeinta viihtyvyyden tasoa (12.66) kokivan oppilaat, joiden kilpailuorientaatio ja koettu pätevyys olivat korkeat (kuvio 12). Matalin taso (11.13) vastaavasti oli luokassa, jossa sekä koettu pätevyys että kilpailuorientaatio olivat matalat.

		-	+
Koettu- pätevyys	+	11.88 (n=40)	12.66 (n=35)
	-	11.13 (n=48)	12.03 (n=31)

KUVIO 12. Viihtyvyys eri koetun pätevyyden ja kilpailuorientaation luokissa

10.4 Motivaatioilmastoprofiilin yhteys viihtyvyyteen

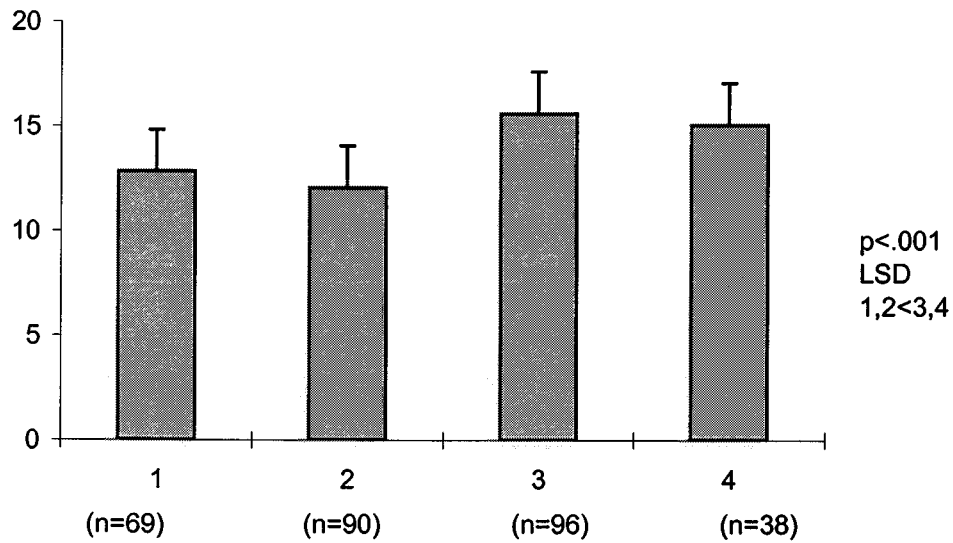
Tutkimme varianssianalyysin avulla korkean ja matalan kilpailu- ja tehtäväilmaston yhteyttä viihtyvyyteen. Muuttujat jaettiin kahteen luokkaan mediaanin kohdalta. Tuloksien minimiarvo on viisi ja maksimiarvo 20.

Korkein viihtymisen taso koettiin voimakkaassa tehtäväilmastossa, jossa kilpailun vaikutus oli heikko (kuvio 13). Ilmastossa, jossa oli enemmän tehtäväilmastoa kuin kilpailuilmastoa, koettiin viihtymisen tason olevan vain vähän matalampi. Matalin viihtyvyyden taso oli ilmastossa, jossa oli paljon kilpailuilmastoa ja vähän tehtäväilmastoa.

		Tehtäväilmasto	
		-	+
Kilpailu- ilmasto	+	12.07 (n=90)	15.08 (n=38)
	-	12.84 (n=69)	15.63 (n=96)

KUVIO 13. Oppilaiden viihtymisen taso eri tehtävä- ja kilpailuilmaston luokissa.

Tulosten mukaan oppilaan viihtymisen tason kannalta merkittävin tekijä motivaatioilmastossa oli tehtäväsuuntautunut ilmasto (kuvio 14). Viihtymisen taso oli korkea, vaikka voimakas tehtäväilmasto sisälsikin voimakkaan kilpailuilmaston. Kilpailuilmaston heikentyessä, ei viihtymisen taso silti laske paljoa, jos tehtäväilmasto pysyy voimakkaana. Näinollen korkealla tehtäväilmastolla on suuri vaikutus oppilaiden viihtymisen tasoon. Tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä

- 1 = kilpailuilmasto (-) / tehtäväilmasto (-)
- 2 = kilpailuilmasto (+) / tehtäväilmasto (-)
- 3 = kilpailuilmasto (-) / tehtäväilmasto (+)
- 4 = kilpailuilmasto (+) / tehtäväilmasto (+)

KUVIO 14. Viihtymisen taso eri tehtävä- ja kilpailuilmaston luokissa.

Pojilla viihtymisen taso motivaatioilmastollisesti suhtautui samoin tavoin kuin oppilailta yleensä eli korkein viihtymisen taso (15.28) oli tehtäväilmaston ollessa korkea ja kilpailuilmaston matala (kuvio 15). Matalin viihtymisen taso (12.10) oli kilpailuilmaston ollessa korkea ja tehtäväilmaston matala.

		Tehtäväilmasto	
		-	+
Kilpailu- ilmasto	+	12.10 (n=50)	14.56 (n=27)
	-	13.05 (n=37)	15.28 (n=46)

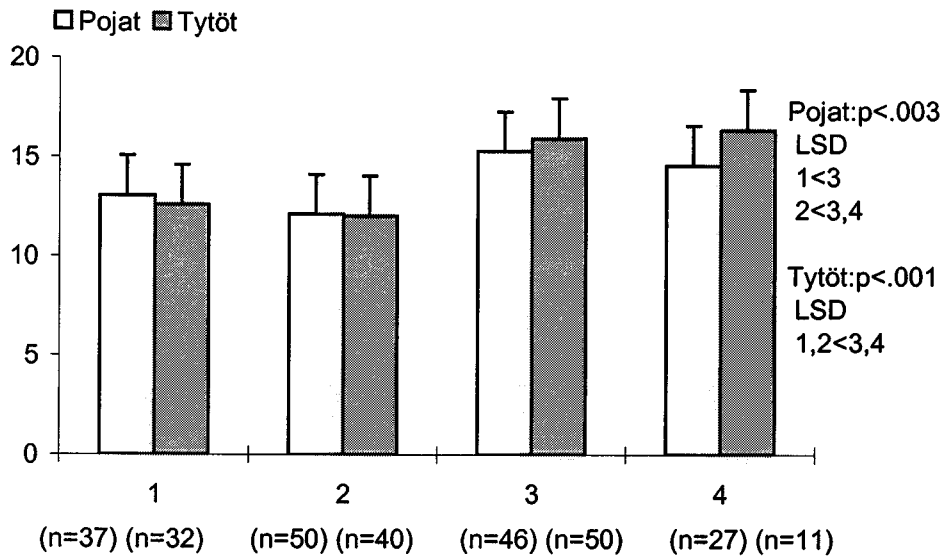
KUVIO 15. Poikien viihtymisen taso eri tehtävä- ja kilpailuilmaston luokissa.

Tytöillä viihtymisen taso oli korkein (16.36) kun ilmasto oli voimakkaasti sekä tehtäväilmastollinen että kilpailuilmastollinen (kuvio 16). Heikoin viihtymisen taso (12.03) oli ilmastossa, jossa vallitsevana oli kilpailuilmasto ja tehtäväilmasto oli matala.

		Tehtäväilmasto	
		-	+
Kilpailu- ilmasto	+	12.03 (n=40)	16.36 (n=11)
	-	12.59 (n=32)	15.94 (n=50)

KUVIO 16. Tyttöjen viihtymisen taso eri tehtävä- ja kilpailuilmaston luokissa.

Poikien viihtymisen tason kokeminen motivaatioilmaston kannalta tarkasteltaessa erosi tyttöjen vastaavasta (kuvio 17). Poikien viihtymisen kannalta tärkeintä oli korkean tehtävä- ja matalan kilpailuilmaston kokeminen. Matalan tehtävä- ja kilpailuilmaston kokeminen ei tilastollisesti eronnut merkitsevästi korkean tehtävä- ja kilpailuilmaston kokemisesta viihtymisen tason kannalta. Muilta osin tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä. Tyttöillä viihtymisen tasoon vaikutti olennaisesti korkea tehtäväilmasto.

- 1 = kilpailuilmasto (-) / tehtäväilmasto (-)
- 2 = kilpailuilmasto (+) / tehtäväilmasto (-)
- 3 = kilpailuilmasto (-) / tehtäväilmasto (+)
- 4 = kilpailuilmasto (+) / tehtäväilmasto (+)

KUVIO 17. Tyttöjen ja poikien viihtymisen taso eri tehtävä- ja kilpailuilmaston luokissa.

Verrattaessa koetun pätevyuden profiilin ja tehtäväilmastoprofiilin yhteyksiä viihtyvyyteen, havaittiin korkein viihtymisen taso (16.83) tehtäväilmaston ollessa korkea ja koetun pätevyuden matala (kuvio 18). Tehtäväilmaston ollessa heikko ja samalla koetun pätevyuden ollessa alhainen oli myös viihtymisen taso (14.10) alhainen.

		Tehtäväilmasto	
		-	+
Koettu-pätevyys	+	14.19 (n=27)	16.03 (n=11)
	-	14.10 (n=31)	16.83 (n=64)

KUVIO 18. Viihtyvyyden taso eri koetun pätevyuden ja tehtäväilmaston luokissa.

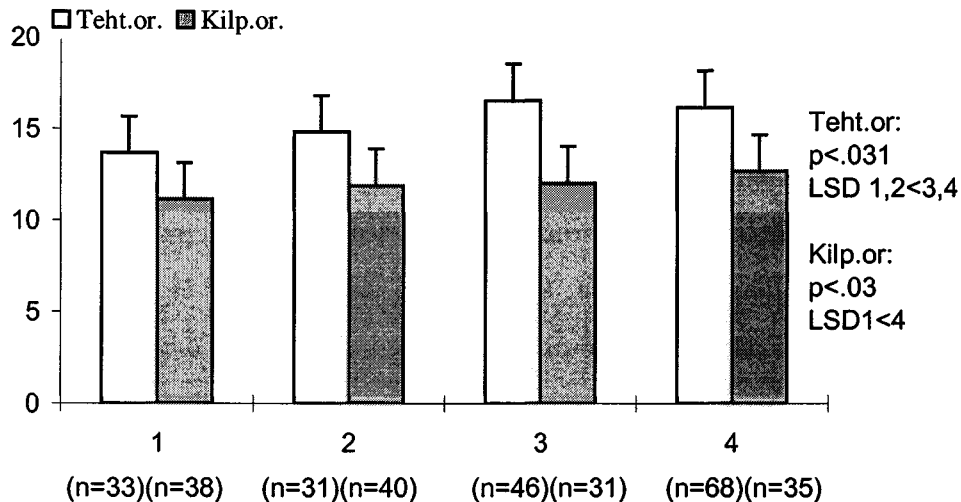
Vertailtaessa koetun pätevyyden profiilin ja kilpailuilmastoprofiilin yhteyksiä viihtyvyyteen, havaittiin korkein viihtymisen taso (13.19) koetun pätevyyden ollessa alhainen ja kilpailuilmaston vahva (kuvio 19). Matalin viihtymisen taso (11.11) oli tilanteessa, jossa koettu pätevyys oli vahva, mutta kilpailuilmasto heikko. Koetun pätevyyden ja kilpailuilmaston yhteys erosi luonteeltaan selvästi edellä tarkastelluista yhteyksistä. Tilastollisesti merkitsevä ero ilmeni vain korkean kilpailuilmaston ja matalan koetun pätevyyden sekä matalan kilpailuorientaation ja korkean koetun pätevyyden omaavilla oppilailla.

		Kilpailuilmasto	
		-	+
Koettu- pätevyys	+	11.11 (n=61)	11.50 (n=8)
	-	11.82 (n=38)	13.19 (n=31)

KUVIO 19. Viihtyvyys eri koetun pätevyyden ja kilpailuilmaston luokissa.

Tulosten mukaan tehtäväorientaatiolla ja koetulla pätevyydellä on enemmän tilastollista merkitsevyyttä viihtymisen tasoon kuin kilpailuorientaatiolla ja koetulla pätevyydellä (kuvio 20). Tehtäväorientaation ollessa korkea, on myös viihtymisen taso korkea riippumatta koetusta pätevyydestä.

Kilpailuorientaation kannalta tarkasteltuna ainoa tilastollisesti merkitsevä ero viihtyvyyden tasossa on tilanteessa, jossa matalaa koettua pätevyyttä ja kilpailuorientaatiota verrataan korkeaan koettuun pätevyyteen ja kilpailuorientaatioon. Jälkimmäisessä oppilaiden viihtymisen taso on korkeampi (kuvio 20).

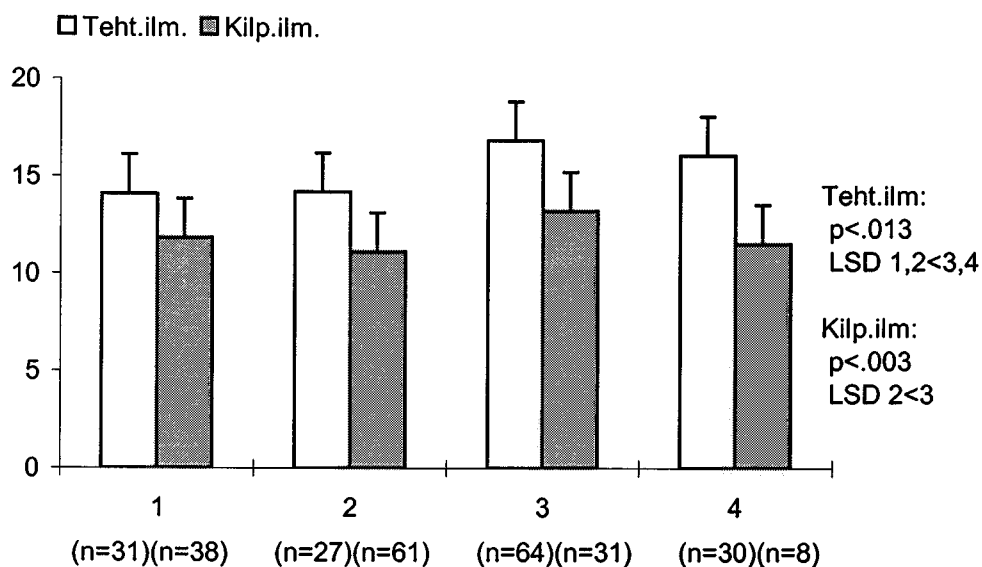

- 1 = Koettu pätevyys (-) / tehtävääorientoitio ja kilpailuorientoitio (-)
 2 = Koettu pätevyys (+) / tehtävääorientoitio ja kilpailuorientoitio(-)
 3 = Koettu pätevyys(-) / tehtävääorientoitio ja kilpailuorientoitio(+)
 4 = Koettu pätevyys(+) / tehtävääorientoitio ja kilpailuorientoitio (+)

KUVIO 20. Viihtyvyyden eri koetun pätevyys- ja tavoiteorientoitioiden luokissa

Tulokset osoittavat, että kilpailuilmaston ja koetun pätevyys-yhteisvaikutus oppilaiden viihtymisen tasoon liikuntatunneilla on vähäisempi kuin vastaava koetun pätevyys- ja tehtävääilmaston vaikutus (kuviot 21). Tehtävääilmaston ollessa vahva, oli viihtymisen taso korkea riippumatta koetusta pätevyys-tasosta, vaikkakin korkein viihtymisen taso ilmeni koetun pätevyys-ollessa matala. Kilpailuilmaston ja koetun pätevyys-yhteys viihtyvyyteen oli mielenkiintoinen. Viihtymisen taso oli tilastollisesti merkitsevästi matalampi tilanteessa, jossa koettu pätevyys oli vahva ja kilpailuilmasto matala ja vastaavasti korkeampi tilanteessa, jossa koettu pätevyys oli heikko ja kilpailuilmasto vahva.

Tulosten mukaan liikuntatunneilla ollessa motivaatioilmastoltaan kilpailullinen, ei vahvinta koettua pätevyys-tasoa kokevien oppilaiden viihtymisen taso ole silti korkein. Tämä saattaa johtua siitä, että oppilas, joka tietää olevansa taidoiltaan ja kyvyiltään hyvä, ei koe saavansa tarpeeksi haasteita liikuntatunneilla. On myös mahdollista, että alituisen hyviä taitojaan ja kykyjään esittelevä oppilas ei ole muiden suosiossa, jolloin viihtymisen taso todennäköisesti laskee.

- 1 = Koettu pätevyys (-) / tehtävällmasto ja kilpailuilmasto (-)
- 2 = Koettu pätevyys (+) / tehtävällmasto ja kilpailuilmasto(-)
- 3 = Koettu pätevyys(-) / tehtävällmasto ja kilpailuilmasto(+)
- 4 = Koettu pätevyys(+) / tehtävällmasto ja kilpailuilmasto (+)

KUVIO 21. Viihtyvyys eri koetun pätevyuden ja motivaatioilmastojen luokissa

10.5 Viihtyminen liikuntatunneilla alhaisen ja korkea koetun pätevyuden omaavilla oppilailla tavoiteorientaatioprofiilin mukaan.

Koetun pätevyuden ollessa matala oli viihtymisen taso korkein kun sekä kilpailu- että tehtäväorientaatiot olivat vahvat (kuvio22). Matalin viihtymisen taso todettiin vastaavasti molempien orientaatioiden ollessa heikot.

		Tehtävä orientaatio	
		-	+
Kilpailu- orientaatio	+	11.88 (n=40)	12.66 (n=35)
	-	11.13 (n=48)	12.03 (n=31)

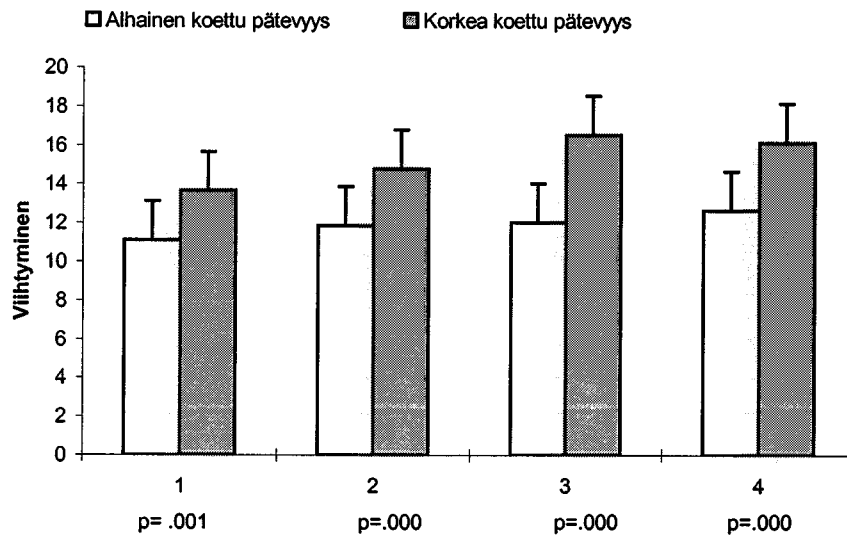
KUVIO 22. Alhaisen koetun pätevyuden omaavien oppilaiden viihtymisen taso tavoiteorientaatioprofiilin mukaan

Koetun pätevyuden ollessa korkea oli viihtymisen taso korkein kun kilpailuorientaatio oli heikko ja tehtäväorientaatio oli vahva (kuvio 23). Matalin viihtymisen taso todettiin vastaavasti molempien orientaatioiden ollessa heikot.

		Tehtäväorientaatio	
		-	+
Kilpailu- orientaatio	+	14.81 (n=31)	16.15 (n=68)
	-	13.67 (n=33)	16.54 (n=46)

KUVIO 23. Korkean koetun pätevyuden omaavien oppilaiden viihtymisen taso tavoiteorientaatioprofiilin mukaan

Tulosten mukaan heikon koetun pätevyyden omaavalle oppilaalle ei viihtymisen kannalta ole merkitystä sillä, onko hän tehtävä vai kilpailusuuntautunut (kuvio 24). Sen sijaan korkeaa pätevyyttä kokevan oppilaan viihtymisen kannalta on tehtäväorientaatiolla merkitystä

- 1 = tehtäväorientaatio (-) ja kilpailuorientaatio (-)
- 2 = tehtäväorientaatio (-) ja kilpailuorientaatio(+)
- 3 = tehtäväorientaatio (+) ja kilpailuorientaatio (-)
- 4 = tehtäväorientaatio (+) ja kilpailuorientaatio (+)

KUVIO 24. Viihtyminen liikuntatunneilla alhaisen ja korkea koetun pätevyyden omaavilla oppilailla tavoiteorientaatioprofiilin mukaan.

10.6 Viihtyminen liikuntatunneilla alhaisen ja korkea koetun pätevyyden omaavilla oppilailla motivaatioilmastoprofiilin mukaan.

Koetun pätevyyden ollessa alhainen oli viihtymisen taso korkein kun kilpailuilmasto oli heikko ja tehtäväilmasto oli vahva (kuvio 25). Matalin viihtymisen taso todettiin vastaavasti kun kilpailuilmasto oli vahva ja tehtäväilmasto heikko.

		Tehtävämasto	
		-	+
Kilpailu- ilmasto	+	11.11 (n=61)	11.50 (n=8)
	-	11.82 (n=38)	13.19 (n=31)

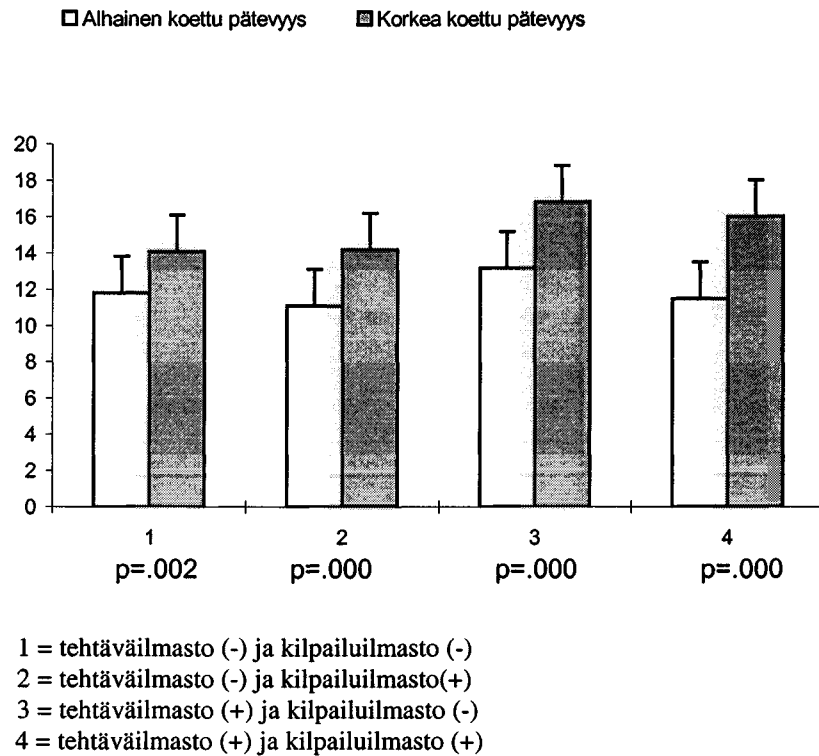
KUVIO 25. Alhaisen koetun pätevyyden omaavien oppilaiden viihtymisen taso motivaatioilmastoprofiilin mukaan

Koetun pätevyyden ollessa korkea oli viihtymisen taso korkein kun kilpailuilmasto oli heikko ja tehtävämasto oli vahva (kuvio 26). Matalin viihtymisen taso todettiin vastaavasti kun sekä kilpailuilmasto että tehtävämasto olivat heikkoja.

		Tehtävämasto	
		-	+
Kilpailu- ilmasto	+	14.19 (n=27)	16.03 (n=30)
	-	14.10 (n=31)	16.83 (n=64)

KUVIO 26. Korkean koetun pätevyyden omaavien oppilaiden viihtymisen taso motivaatioilmastoprofiilin mukaan.

Tulosten mukaan heikon koetun pätevyyden omaaville oppilaille viihtyvyyden laskemisen kannalta suurin vaikutus oli vahvalla kilpailuilmastolla (kuvio 27). Sen sijaan korkean koetun pätevyyden omaavat oppilaat viihtyivät heikommin kun tehtävää ilmasto oli heikko.

KUVIO 27. Viihtyminen liikuntatunneilla alhaisen ja korkea koetun pätevyyden omaavilla oppilailta motivaatioilmastoprofiilin mukaan.

11. POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää jyvaskyläläisten peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien viihtyvyyttä liikuntatunnilla. Pyrimme selvittämään, miten oppilaan koettu pätevyys, tavoiteorientaatio ja liikuntatunnin motivaatioilmasto ovat yhteydessä oppilaan viihtymiseen. Lisäksi tarkastelimme oppilaan koettua pätevyyttä suhteessa viihtyvyyteen, tehtäväorientaatioon ja motivaatioilmastoon.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitiin Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimien, Cronbachin alfa-kertoimien sekä faktorianalyysin avulla. Tavoiteorientaatiomittari (POSQ) osoittautui erittäin luotettavaksi ja päteväksi. Faktorianalyysi osoitti mittarin jakautuvan selvästi kahteen eri ulottuvuuteen (tehtävä- ja kilpailuorientaatio). Ulottuvuuksien osiot korreloivat merkitsevästi vastaaviin summamuuttujiin. Tämä tukee aikaisempia tutkimuksia (Liukkonen 1996, Jaakkola & Sepponen 1997, Roberts ym. 1997).

Motivaatioilmastomittarissa (PMCSQ-2) havaittiin faktorianalyysissä myöskin selkeä kahden ulottuvuuden (tehtävä- ja kilpailuilmasto) rakenne. Tehtäväilmastoon kuuluvat osiot korreloivat positiivisesti tehtäväilmaston summamuuttujaan ja negatiivisesti kilpailuilmaston summamuuttujaan. Vastaavasti kilpailuilmaston osiot korreloivat positiivisesti kilpailuilmaston summamuuttujaan ja negatiivisesti tehtäväilmaston summamuuttujaan.

Viihtyvyydsmittarimme (IMI) sisälsi alunperin kolme eri sisäistä motivaatiota mittaavaa ulottuvuutta, joista käytimme vain viihtyvyys osiota. Muodostamastamme mittarista löytyi faktorianalyysissä selkeä yhden ulottuvuuden rakenne, joten mittaria voidaan pitää pätevänä. Myöskin koetun pätevyyden mittarimme (Fox 1990) osoitti samoin toimivuutensa, vaikkakin mittarin käänteinen asettelu tuottikin ajoittain ongelmia tulosten tulkinnan suhteen.

Tulosten mukaan yhdeksäsluokkalaisten poikien ja tyttöjen viihtymisessä koulun liikuntatunneilla ei ollut eroa. Tämä ei tukenut hypoteesiamme, jonka mukaan pojat viihtyvät liikuntatunneilla tyttöjä paremmin vahvemman kilpailullisuutensa johdosta. Viihtymisen tasoon vaikuttaa olennaisesti tehtäväorientaatio ja tehtäväilmasto vaikkakin koettu pätevyys oli voimakkain yksittäinen selittäjä. Korkein viihtymisen taso oli oppilailla, joiden koettu pätevyys oli korkea ja he olivat tehtäväorientoituneita tai toimivat tehtäväilmastossa.

Tulosten mukaan yhdeksäsluokkalaiset olivat selvästi enemmän tehtäväorientoituneita kuin kilpailuorientoituneita ja pojat olivat kilpailuorientoituneempia kuin tytöt. Aikaisemmat tutkimukset tukevat tätä tulosta (Duda 1989; White & Duda 1994) ja samoin hypoteesimme saa vahvistusta. Taitojensa kehittäminen on tärkeää sekä tytöille että pojille, mutta pojat kokevat suurempaa tarvetta vertailla suorituksiaan muiden kanssa. Tytöt olivat tunneilla selvästi tehtäväsuuntautuneita.

Liikuntatunneilla oli enemmän tehtävä- kuin kilpailuilmastoa. Tytöt kokivat tehtäväilmastossa toimimisen mielekkäämmäksi kuin pojat ja vastaavasti kilpailuilmastossa pojat olivat tyttöjä kilpailullisempia. Pojilla oli enemmän kilpailuilmastoa kuin tytöillä. Tämä tukee Jaakkolan ja Sepposen (1997) tutkimusta ja hypoteesiamme poikien kilpailullisemmista liikuntatunneista. Eroa selittää poikien vahvempi kilpailuorientoituminen, jota ilmeisesti vahvistetaan kasvatuksen eri vaiheissa vanhempien, kavereiden ja mahdollisen seuratoiminnan yhteydessä. Tulostemme mukaan tytöt kokivat tilastollisesti merkitsevästi tehtäväorientaation mielekkäämmäksi kuin pojat. Tässä suhteessa ei Jaakkolan ja Sepposen (1997) tutkimuksessa ilmennyt sukupuolien välillä eroa.

Koetun pätevyyden taso oli pojilla hieman tyttöjä korkeampi, mutta erolla oli vain vähän tilastollista merkitystä ($p=.120$). Tulos kuitenkin tuki hypoteesiamme. Mittaukseen saattoi vaikuttaa mittaamiemme liikuntatuntien vaatimusten taso sekä opettajien pedagogiset taidot. Mielestämme urheilun avulla voi saavuttaa helposti onnistumisen elämyksiä.

Poikien viihtyvyyttä selittävään malliin mahtuivat koettu pätevyys, tehtäväorientaatio ja tehtäväilmasto. Koetun pätevyyden osuus selitysosuus viihtyvyyden varianssista oli 20% ja kaikkien yhteinen oli 30%. Tyttöjen viihtyvyyttä selittävään malliin mahtuivat koettu pätevyys ja tehtäväilmasto. Koetun pätevyyden selitysosuus viihtyvyyden varianssista oli 39% ja molemmat yhdessä selittivät 45%.

Tavoiteorientaation yhteydessä viihtyvyyteen voidaan todeta tehtäväorientaation selittävän viihtyvyyttä huomattavasti kilpailuorientaatiota enemmän. Pojat ovat tavoiteorientaatioltaan kilpailullisempia, mutta silti tehtäväorientoituminen selitti viihtyvyyttä pojilla tyttöjä enemmän. Tämä saattaa johtua siitä, että pojat pelkäävät tilanteita, joissa heillä on

mahdollisuus julkisesti hävitä toiselle. Motivaatioilmastoista viihtymistä enemmän selitti tehtäväilmasto (.39) kilpailuilmaston yhteyden ollessa negatiivinen. Lisäksi tytöillä kilpailuilmasto selitti viihtyvyyttä merkitsevästi (-.23) ja pojilla (-.04) yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tämän mukaan hypotesimme poikien korkeammasta viihtymisen tasosta kilpailuilmaston seurauksena ei saanut vahvistusta.

Tutkimuksemme kannalta merkittävin tulos muuttujia yksittäin analysoitaessa oli koetun pätevyyden yhteys viihtymisen tasoon. Koettu pätevyys selitti sekä tytöillä että pojilla eniten viihtyvyyttä. Yhteys ei ollut kuitenkaan näin yksiselitteinen, sillä koetun pätevyyden ja tehtäväorientaation yhteisvaikutuksessa tehtäväorientaation merkitys oli voimakkaampi, samoin myös koetun pätevyyden ja tehtäväilmaston suhteessa korostui tehtäväilmaston merkitys.

Kilpailuorientaation ja koetun pätevyyden yhteisvaikutuksen kannalta tarkasteltuna ainoa tilastollisesti merkitsevä ero viihtyvyyden tasossa on tilanteessa, jossa matalaa koettua pätevyyttä ja kilpailuorientaatiota verrataan korkeaan koettuun pätevyyteen ja kilpailuorientaatioon.

Kilpailuilmaston ja koetun pätevyyden yhteisvaikutuksessa asetelma oli toisenlainen. Viihtymisen taso oli tilastollisesti merkitsevästi matalampi tilanteessa, jossa koettu pätevyys oli vahva ja kilpailuilmasto matala ja vastaavasti korkeampi tilanteessa, jossa koettu pätevyys oli heikko ja kilpailuilmasto vahva.

Mielenkiintoinen tulos oli korkean koetun pätevyyden ja korkean kilpailuilmaston yhteisvaikutuksen yhteys viihtymisen tasoon, sillä se ei eronnut muista yhteyksistä merkitsevästi. Sen sijaan viihtymisen taso oli merkitsevästi korkein koetun pätevyyden ja kilpailuorientaation ollessa samanaikaisesti korkeita, mikä olikin odotettavaa.

Tulosten mukaan heikon koetun pätevyyden omaavalle oppilaalle ei viihtymisen kannalta ole merkitystä sillä, onko hän tehtävä vai kilpailusuuntautunut. Sen sijaan korkeaa pätevyyttä kokevan oppilaan viihtymisen kannalta on tehtäväorientaatiolla merkitystä. Lisäksi heikon koetun pätevyyden omaaville oppilaille viihtyvyyden tason laskemisen kannalta suurin

vaikutus oli vahvalla kilpailuilmastolla. Sen sijaan korkean koetun pätevyuden omaavat oppilaat viihtyivät heikommin kun tehtäväilmasto oli heikko.

Koetun pätevyuden vaikutuksia olisi ollut mielenkiintoista tarkastella myös sukupuolittain, mutta tätä tarkoitusta varten tutkimusjoukkomme oli liian pieni. Lisäksi tutkimusta olisi voinut syventää tarkastelemaan aihetta opettaja- ja ryhmäkohtaisesti. Näin olisi saattanut ilmetä johdonmukaisuuksia tiettyjen ryhmien ja opettajien kesken. Tällöin opettajan olisi helpompi löytää ryhmille sopivat toimintatavat.

Opettajan työn sekä oppilaan liikuntatunnilla viihtymisen kannalta olisi tulevaisuudessa tärkeää lisätä tehtäväorientaatiota ja pyrkiä tehtäväsuuntautuneeseen motivaatioilmastoon. Tämä madaltaisi myös ns. heikkojen oppilaiden kynnystä kokea positiivisia ja kannustavia elämyksiä ja turvaisi heidän osanottonsa liikuntatunneilla.

LÄHTEET

- Ames, C. 1992b. Classrooms: Goals, structures and student motivation. *Journal of Educational Psychology*, 84, 261-271
- Ames, C. & Archer, J. 1988. Achievement goals in the classroom: students learning strategies and motivation processes. *Journal of Educational Psychology*, 80, 260-267
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E. & Bem, D. 1993. *Introduction to Psychology*. (11. Painos). Florida: Harcourt Brace
- Bidle, S. & Soos, I. 1997. Social-cognitive predictors of motivation and intention in Hungarian children. Teoksessa R. Lidor & M. Bar-Eli (toim.). *Innovations in sport psychology: Linking theory into practice. Proceedings of the 9th World Congress of Sport Psychology*. International Society of Sport Psychology, 121-123
- Brickman, P. 1987. *Commitment, conflict and caring*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Brustad, R.J. 1988. Affective outcomes in competitive youth sport: The influence of intrapersonal and socialization factors. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10, 307-321
- Butler, R. 1987. Task-involving and ego-involving properties of evaluation: The effects of different feedback conditions on motivational perceptions, interest and performance. *Journal of Educational Psychology*. 79, 474-482
- Chalip, L., Csikszentmihalyi, M., Kleiber, D. & Larson, R. 1984. Variations of experience in formal and informal sport. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 55, 109-116
- Cowington, M.V. & Omelich, C.L. 1979. Effort: The double-edged sword in school achievement. *Journal of Educational Psychology*, 71, 169-182
- Csikszentmihalyi, M. 1975. *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco: Josey-Bass

- Csikszentmihalyi, M. & Csikszentmihalyi, I.S. 1988. *Optimal Experience: Psychological studies of flow in consciousness*. New York: Cambridge University Press
- deCharms, R. 1968. *Personal causation*. New York: Academic Press
- Deci, E. & Ryan, R. 1985. *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press
- Dorobantu, M. & Biddle, S. 1997. Interactive effects of goal orientations and perceived competence on intrinsic motivation in Romanian physical education students. Teoksessa R. Lidor & M. Bar-Eli (toim.). *Innovations in Sport Psychology: Linking Theory and Practice*. Proceedings of the 9th World Congress of Sport Psychology, part 1 Israel, July 5-9, 239-241
- Duda, J.L. 1985. Consider the children: Meeting participants, goals in youth sport. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 14, 55-56
- Duda, J.L. 1992. Motivation in sport setting: A goal perspective approach. Teoksessa G.C. Roberts (toim.) *Motivation in Sport and Exercise*. Champaign, Illinois: Human Kinetics, 57-91
- Duda, J.L. 1993. The development of children's motivation in the physical domain: A goal perspective approach. Teoksessa J. Whitehead (toim.), *Developmental issues in children's sport and physical education*. Institute for the study of children in sport. Bedford: Bedford College of Higher Education, 6-16
- Duda, J.L. & Nicholls, J.G. 1992. Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84, 290-299
- Duda, J.L., Olson, L.K. & Templin, T.J. 1991. The relationship between task and ego orientation to sportmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 79-87

- Dweck, C.S. 1986. Motivational processes affecting learning. *American Psychologist*, 41, 1040-1048
- Farrell, D. & Rusbult, C.E. 1981. Exchange variables as predictors of job satisfaction, job commitment and turnover: The impact of rewards, costs, alternatives and investments. *Organizational Behavior and Human Performance*, 27, 78-95
- Fox, K.R. 1990. *The Physical Self-Perception Profile Manual*. Department of Physical Education. Northern Illinois University.
- Goudas, M. & Bidle, S. 1994. Intrinsic motivation in physical education: Theoretical foundations and contemporary research. *Education and Child Psychology*, 11, 68-76
- Hall, H.K. 1990. A social-cognitive approach to goal-setting: The mediating effects of achievement goals and perceived ability. University of Illinois and Urbana-Champaign.
- Harris, J.C. 1984. Interpreting youth baseball: Players' understandings of fun and excitement, danger and boredom. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 55, 379-382
- Jaakkola, T. & Sepponen, K. 1997. Tavoiteorientaation ja motivaatioilmaston yhteys sisäiseen motivaatioon koululiikunnassa. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto
- Kavussanu, M. & Roberts, G. 1996. Motivation in physical activity contexts: the relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and self-efficacy. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18, 264-280
- Kelley, H.H. 1983. Love and commitment. Teoksessa H.H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J.H. Harvey, T.L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L.A. Peplau, & D.P. Peterson, *Close relationships*. New York: W.H. Freeman, 265-314

- Kelley, H.H. & Thibaut, J.W. 1978. *Interpersonal relations: A theory of interdependence*. New York: Wiley
- Kimiecik, J., Allison, M. & Duda, J. (1986) Performance Satisfaction, Perceived Competence and Game Outcome: The Competitive Experience of Boys' Club Youth. *International Journal of Sport Psychology*, 17, 255-268
- Kokkonen, J. & Pöllänen, J. 1998. Vertaileva tutkimus suomalaisten ja venäläisten oppilaiden tavoiteorientaation ja motivaatioilmaston yhteyksistä sisäiseen motivaatioon koululiikunnassa. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto
- Liukkonen, J. 1997. Motivational climate and enjoyment in male youth soccer players. Teoksessa R. Lidor & M. Bar-Eli, *Innovations in sport psychology: Linking theory into practice*. Proceedings of the 9th World Congress of Sport Psychology, International Society of Sport Psychology, 440-442
- Liukkonen, J. 1998. *Enjoyment in youth sports: A goal perspectives approach*. LIKES Research Center for Sport and Health Sciences. Research Reports on Sport and Health 114. Jyväskylä: Kopijyvä
- Liukkonen, J., Telama, R. & Biddle, S. 1998. *Enjoyment in youth sports: A goal perspectives approach*. Teoksessa R. Seiler. (toim.), *European Yearbook of Sport Psychology*, 2, 74-75
- Maehr, M.L. 1984. *Meaning and motivation: Toward a theory of personal investment*. Teoksessa R. Ames & C. Ames (toim.), *Research on motivation in education: Vol. 1. Student motivation*. New York: Academic Press
- McAuley, E., Duncan, T. & Tammen, V. 1989. Psychometric properties of the intrinsic motivation inventory in a competitive sport setting: A confirmatory factor analysis. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 60, 48-58

- Nicholls, J. 1984. Conceptions of ability and achievement motivation. Teoksessa R. Ames & C. Ames (toim.) Research on motivation in education: Student motivation. New York: Academic Press, 39-73
- Nicholls, J.G. 1989. The competitive ethos and democratic education. Cambridge, Mass: Harvard University Press
- Ommundsen, Y. 1992. Self evaluations, affect and drop out in the soccer domain. A prospective study of young male Norwegian players. Doctoral thesis, Norwegian University of Sport and Physical Education
- Ommundsen, Y. & Vaglum, P. 1991. Soccer competition anxiety and enjoyment in young players. The influence of perceived competence and significant other's emotional involvement. International Journal of Sport Psychology, 39, 35-49
- Papaioannou, A. 1995. Motivation in children's physical education. Teoksessa S.J.H. Biddle (toim.) European perspectives on exercise and sport psychology, 245-266
- Papaioannou, A. & Goudas, M. 1999. Motivational climate of the physical education class. Teoksessa Y. vanden Auweele, F. Bakker, S. Biddle, M. Durand, & R. Seiler (toim.) Psychology for physical educators. Champaign, Illinois: Human Kinetics
- Papaioannou, A. & Goudas, M. 1997. Motivational climate of the physical education class. Teoksessa Y. vanden Auweele, F. Bakker, S. Biddle, M. Durand, & R. Seiler (toim.) Psychology for physical educators. Champaign, Illinois: Human Kinetics
- Roberts, G.C. 1992. Motivation in Sport and Exercise. Champaign, Illinois: Human Kinetics
- Roberts, G. & Duda, J. 1984. Motivation in sport: The mediating role of perceived ability. Journal of Sport Psychology, 6, 312-324

- Roberts, G.C., Kleiber, D. A., Duda, J. 1981. An Analysis of Motivation in Children's Sport: The role of perceived competence in participation. *Journal of Sport Psychology*, 3, 206-216
- Roberts, G.C., Treasure, D. & Balague, G. 1998. Achievement goals in sport: The development and validation of the Perception of Success Questionnaire. *Journal of Sport Sciences*, 16, 337-347
- Roberts, G.C., Treasure, D.C. & Hall, H. 1994. Parental goal orientations and beliefs about the competitive sport experience of their child, 1-37.
- Roberts, G.C., Treasure, D.C. & Kavussanu, M. 1996. The orthogonality of achievement goals: Beliefs about success and satisfaction in sport. *The Sport Psychologist*, 10, 398-408
- Rusbult, C.E. 1980a. Commitment and satisfaction to romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172-186
- Rusbult, C.E. & Farrel, D. 1983. A longitudinal test of the investment model: The impact on job satisfaction, job commitment and turnover of variations in rewards, costs, alternatives and investments. *Journal of Applied Psychology*, 68, 429-438
- Ryan, R.M., Vallerand, R.J. & Deci, E.L. 1984. Intrinsic motivation in sport: A cognitive evaluation theory interpretation. Teoksessa W.F. Straub & J.M. Williams (toim.) *Cognitive Sport Psychology*. Lansing, New York: Sport Science Associates, 231-240
- Sarrazin, P. & Famose, J.P. 1999. Children's Goals and Motivation in Physical Education. Teoksessa Y. vanden Auweele, F. Bakker, S. Biddle, M. Durand, & R. Seiler (toim.) *Psychology for physical educators*. Champaign, Illinois: Human Kinetics, 27-50
- Scanlan, T.K. & Lewthwaite, R. 1986. Social psychological aspects of competition for male youth sport participants: IV. Predictors of enjoyment. *Journal of Sport Psychology*, 8, 25-35

- Scanlan, T.K. & Simmons, J.P., Schmidt, G.W., Carpenter, P.J. & Keeler, B. 1991. The Sport Commitment Model: An introduction and empirical test.
- Scanlan, T.K. & Simmons, J.P. 1992. The Construct of Sport Enjoyment. Teoksessa G.C. Roberts (toim.) Motivation in Sport and Exercise. Champaign, Illinois: Human Kinetics, 199-215.
- Scanlan, T. K., Stein, G.L. & Ravizza, K. 1989. An in-depht study of former elite figure scaters: 2. Sources of enjoyment. Journal of Sport and Exercise Psychology, 11, 65-83
- Theeboom, M., De Knop, P. & Bollaert, L. 1996. Motivational strategies for the youth sport pedagogical practice. Teoksessa R. Lidor, E. Eldar, I. Harari (toim.) Windows to the Future: Bridging the Gaps Between Disciplines. Curriculum and instructions: Proceedings of the Wingate Institute. Wingate Institute, Israel, 2, 532-537
- Treasure, D.C. & Roberts, G.C. 1995. The motivational climate matters: Children's cognitive and affective responses in sport. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Vuontela, U. 1993. Seikkaillen huippuelämyksiin. Teoksessa H. Koiso-Kanttila (toim.). Koulun seikkailupäivä. Lastensuojelun Keskusliitto
- Walling, M.D. & Duda, J.L. 1995. Goals and their associations with beliefs about succes in an perceptions of the physical education. Journal of Teaching in Physical Education. 14, 140-156
- Wankel, L.M. & Kreisel, P.S.J. 1985a. Factors underlying enjoyment of youth sports: Sport and age group comparisons. Journal of Sport Psychology, 7, 51-64
- Wankel, L.M. & Sefton, J.M.M. 1989. Factors distinguishing high- and low-fun experiences in ice-hockey. World Leisure and Recreation, 31, 29-31

- Westre, K.R. & Weiss, M.R. 1991. The relationship between perceived coaching behaviors and group cohesion in high school teams. *The Sport Psychologist*, 5, 41-54
- White, R.W. 1959. Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66, 297-333
- Whiten, S.A. & Duda, J.L. 1993. Dimensions of goals and beliefs among adolescent athletes with physical disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 10, 125-136